

Dr. Kadosa Marcel: Szociálpolitika a háborús képviselőházban.

A magyar parlament fehér hollója: szociálpolitikai törvényjavaslat került e ciklusban szőnyegre: az ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítés hatósági ellátásáról szóló törvényjavaslata. Nagy vita nem fűződött hozzá, nálunk nem igen tudnak még az emberek fölmelegedni olyan kérdések iránt, amely egyik parlamenti párt érdekeit se érinti különösképpen, hanem csak a parlamentben képviselt vagy nem képviselt tömegeket. A szónokok egyike Bródy Ernő, némi melancholiával üdvözölte a javaslatot már egymagán azon az alapon, hogy «oly ritkán találkozunk e Házban a szociálpolitikai alkotásokkal, hogy már magát azt, a tényt is, hogy szociálpolitikára» egyáltalában gondolunk, örömmel keli üdvözölni». Valóban nem elsőrendű bók a magyar képviselőház számára abban az órában; namelyet Európa minden országában a szociálpolitikai alkotások korszakának lehetne nevezni. A másik szónok, (mindössze kettő volt!) Földes Béla még keserűbben fejtette ki; hogy

«Ha tehát létesítjük ezt az intézményt, akkor természetesen még mindig nagyon messze vagyunk attól, hogy honoráltuk legyen azokat a követelményeket, amelyek a mai társadalomban a munkásosztállyal szemben fölmerülnek. Ebben a tekintetben fájdalommal kell megemlékezni arról, – az ember valóban nem is hiszi – hogy évtizedek múltak el fejünk fölött és nem létesítettünk munkásvédelmi törvényt, amely jóformán minden államban megvan. Ha van valami, az csak az a néhány paragrafus, amely a már meglehetősen elavult ipartörvényben foglaltatik. Van azután néhány intézkedés, amelyre a nemzetközi egyezmények, mintegy rászorítottak bennünket, úgy hogy kénytelenek voltunk azokat létesíteni. De ezeket nem tekintve, nagyon kevés olyan intézkedést találunk, amely kielégítené a modern szociálpolitika követelményeit. Ebben a tekintetben olyan föladat előtt állunk, amelynek megoldását tovább elutasítanunk nem

lehet és éppen a háború megint egy különös ok, egy speciális érv mellett, hogy a mulasztást pótoljuk.

Mi tudjuk a legjobban, mennyire igaz szavakat mondott itt a tudós tanár úr és milyen fokú szemrehányás van ezekben a szavakban a magyar törvényhozással szemben.

A szóban forgó törvényjavaslat maga: úgynevezett keret-törvény, amely néhány paragrafusában nem tartalmaz egyebet, mint annak az elvnek a lefektetését, hogy a munkaköz vetítés ezentúl hatósági feladat lesz és e kerettörvény alapján most már kormányrendelet feladata lesz azoknak a szabályoknak a megállapítása, amelyek szerint a vonatkozó szerv megalakítani és működni fog.

A javaslat szónokai e tekintetben néhány szemmel tartandó elvet ajánlottak a kormány figyelmébe. Így azt, hogy az érdekeltek a szabályzat megalkotása előtt meghallgattassanak, hogy a szervezetben az érdekeltségek kellő módon képviselve legyenek stb. Amit a miniszter ezekre a kívánságokra feleletül adott, az – őszintén szólva – nem látszik nekünk sem nagyon biztatónak, sem nagyon világosnak. Lehetetlenségnek tartjuk ugyanis, hogy a kormánynak akkor, amikor magát ily szervezet megalkotására törvényileg feljogosítja, ne (egyenek meg máris a biztos elvei és szempontjai a szervezet mhiemüisége és működése tekintetében. És a miniszter feleletéből valóban ki is lehet érezni, hogy a kormány igenis tisztában Van már a szándékai tekintetében. Annál rosszabb, hogy ezekről világosabb szavakkal nem tájékoztatta a közvéleményt, amelynek elvégre is óriási rétegét érdekli a munkaközvetítés törvényes szabályozása.

«Mindazzal, ami itt ellenzéki oldalról elhangzott – monda a miniszter – teljesen egyetértek. Hogy a végrehajtási rendelet csakis az érdekeltséggel való alapos megvitatás után készíttessék el és erre megfelelő idő álljon rendelkezésre, már legközelebb össze fogom hívni az érdekeltséget. Központi szövet kell létesíteni; erre a célra fog szolgálni a budapesti munkaközvetítő hivatal. Ide fognak az egyes szálak mind összefutni és ez fogja az egyes vidéki közvetítő hivatalok közötti esetleges ellentéteket, amennyiben ez különben meg nem történnék, közvetlenül kiegyenlíteni. Ez fogja egyszersmind az egész statisztikai anyagot összeállítani, mert a munkaközvetítés csak úgy működhetik kielégítően, ha a statisztikai adatok is rendelkezésre

állanak. E célból a munkáltatók és szakszervezetek egyesületeinek magánmunkaközvetítőinek adatait be fogjuk kérni. Helyesen mondta Bródy t. képviselőtársam, hogy az 1908-ban készült ipartörvény tervezete tulajdonképpen sokkal radikálisabb és fejlettebb igényeknek megfelelő formáját választotta a közvetítésnek, amennyiben kötelező és megszünteti a magánmunkaközvetítést. Mi azonban számoltunk a bizalmatlansággal, amely talán jogosan is mutatkozik mindaddig, amíg az életben ki nem mutatta a munkaközvetítő, hogy föladatának meg tud felelni.

Számolva tehát azzal, hogy jogos a félelem és idegenkedés úgy a munkáltatók, mint – fokozottabb mérvben – a szakszervezetek részéről, hogy a némely helyen jól működő munkaközvetítőket megszüntetjük anélkül, hogy megmutattuk volna, hogy helyettük megfelelőbbet állítunk, ezzel számolva jártunk el így, mert ezt az igazán nagyfontosságú ügyet nem akartuk esetleg nem sikerült kísérlettel kockáztatni.

Bródy és Földes arra utaltak, hogy a hatósági munkaközvetítő szervvel szemben különösen a munkások bizonyos aggálllyal viseltetnek, ha nem látják legtöbb esetben a paritás elvét kellően kidomborítva. Magam részéről ezt ugyan elenyészőnek tartom, de hát például Angliában is, ahol a munkaközvetítés a legfejlettebb stádiumban van, ott is a munkaadóknak és a munkásoknak a képvisellete nem az egyes állami közvetítő hivataloknál van szervezve, hanem az ezeket mintegy fölülvizsgáló és vezető tisztek által a minisztériumban jut érvényre a paritás elve, ott képviselik magukat a munkaadók és munkások. Ott ezek gyakorolnak befolyást az irányításra és ellenőrzik a működést. Tehát Angliában magában az egyes munkaközvetítő hivataloknál sincs direkt befolyásuk sem a munkaadóknak, sem a munkásoknak, hanem direkt csakis az állami alkalmazott végzi a munkát. Németországban a munkaközvetítésnek legkülönbözőbb válfajai ismeretesek és ott kitűnően működnek a paritásos közvetítők. Én elvileg – talán mondani sem kell – a paritásos befolyásnak vagyok a híve, de a gyakorlati megoldásnál bizonyos nehézségekkel kell számolni. E tekintetben a nehézségek nálunk nagyobbak, mint azokban az országokban, ahol az ipar és kereskedelem fejlettebb

stádiumban van már csak azért is, mert nálunk a munkásság még nincsen úgy szervezve, mint más nyugati államokban. Ha az érdekeltség paritásos befolyását teljesen biztosítani nem sikerül, gondoskodnunk kell arról, hogy az érdekeltek ellenőrzést gyakorolva, panaszt emelhessenek és óhajaikat kifejezésre is juttathassák.

Bródy szerint szükséges, hogy sztrájk esetén a munkaközvetítő semlegessége biztosíttassék. Ezzel a kérdéssel foglalkozni kell. Ez alkalommal nem akarok erre kitérni, csak biztosítani akarom már most is a t. Házat, hogy a munkaközvetítőknek a neutralitását mindenkor szem előtt fogom tartani. A mostani munkaközvetítésnek sarkalatos hibája az, hogy a közvetítők nemcsak nem iparkodtak azon, hogy megkönnyítsék egymás dolgát, hanem mintegy ambíciót helyeztek abba, hogy egymás működését kontrakarírozzák, egymás előtt adataikat gondosan eltitkolják.

Ez olyan anomália, amely káros az egyénekre és káros egész közgazdaságunkra, mert emiatt a munkások bizonyos késéssel jutnak a munkához, a mi termelésünket természetesen csak csökkenti. A javaslat orvosolja ezt. Előfordult az is, hogy a szakszervezeti munkásság, amely a mi munkásosztályunknak csak egy hányada, bár elismerem, hogy a legképzettebb munkások a szakszervezetekben vannak tömörülve, gyakran nem is szerzett tudomást a vidéki munkakeresletről, éppen azért, mert munkaközvetítői intézményeink a fővárosban koncentrálnak. Ez is a munkásnak károsodását jelenti egyénileg is, de egyúttal országos veszteséget is jelent, mert hiszen minden nap, minden óra, amely -lyel a munkás elmarad a munkájától, az egész közgazdaságra pótolhatatlan kár.

A munkások kizsákmányolása tekintetében megjegyezhetem, hogy az állami munkaközvetítő ma is szem előtt tartja annak megőrzését és nem teljesíti a munkaközvetítést – különösen helyközileg – olyan munkáltatókkal szemben, akik lényegesen alacsonyabb munkabért helyeznek kiállításba, mint amilyeneket az illető szakmában fizetnek. Ezt az irányt kell jövőben is követnünk, mert természetesen, a munkaközvetítésnek nem lehet célja a munka kizsákmányolása.

A munkaközvetítő hivatalokat elsősorban az iparkamarák

székhelyein kellene létesíteni. Az országban 17 iparkamari székhely van, ezeket kellene ilyen hivatalokkal ellátni. Ezek közül a budapesti, temesvári és a pozsonyi iparkamara székhelyén máris működik ilyen hivatal; Szeged speciális irányban szűkebb keretű munkaközvetítést létesített, amelyet szintén bevonunk a most létesítendő munkaközvetítőben. Szemmel látható, hogy a miniszter úr teljesen tisztában van a munkaközvetítési szervezet megalkotásánál számításba veendő összes problémákkal és alig hihető, hogy éppen így tisztában ne volna a tekintetben is, hogy e problémák melyik megoldását óhajtja választani. Mi tehát éppen azért, mert csupán kerettörvényről van szó, amelynek tartalmát a miniszter úr fogja megadni és amely tartalomhoz azután már, miután adva lesz, kevés érdemleges szava lehet már majd a nyilvánosságnak: úgy tartottuk volna helyesnek, illetőleg úgy tartjuk helyesnek, hogy ne az ankétól várja a miniszter úr az előterjesztéseket, hanem ellenkezőleg: ő terjessze az ankét elé azt a szabályzatot, amely szerint az intézményt megalkotni akarja és *erre nézve hallgassa meg* azután az ankétet. Szóval, hogy az ankét valóságos megtanácskozó fórum legyen, ne csak afféle tessék-lássék valami, amilyenek nálunk sajna, az ankétek lenni szoktak. Megnyugtató megoldást csak így lehet találni, már pedig azt a miniszter úr is elismeri, hogy éppen a szóbanforgó intézmény az, amely alig működhetik másképen kifogástalanul, mint csak úgy, ha létrejött körül minden tekintetben megnyugtató elvek érvényesültek

Hogy csak egy ilyen vitás kérdésre térjünk ki: nagyon is homályos választ adott a miniszter úr a közvetítő szervezet neutralitása tekintetében. Bródy Ernő állította fel ezt a követelményt és a miniszter úr csak annyit mondott rá, hogy ezt szem előtt fogja tartani. Látszólag megnyugtató kijelentés ez, de valójában a legtágabb keret, amit csak el lehet képzelni. Mert mit jelent az, hogy a munkaközvetítő neutrális? A munkások azt értik alatta, hogy ne folytasson közvetítést sztrájk esetén. A munkaadók azt értik alatta, hogy ne folytasson működést kizárás esetében. De jelentheti azt is a neutralitás, hogy a közvetítő szervezet nincsen tekintettel sem sztrájkra, sem kizárásra, hanem tekintet nélkül a gazdasági harcokra folytatja működését és az érdekelt felekre bízta, hogy harcaikat miképpen tudják megvívni.

Ez a kérdés egyébként sokat megvitatott. Vannak komoly

hangok, amelyek valóban az utóbbit tekintik az ideális neutralitásnak és érveket tudnak felhozni amellett, hogy sem a munkások, sem a munkaadók nem sokat nyernek vele, ha a gazdasági harc idején a közvetítő működése szünetel. Szerintük nem ez dönti el a harcot, hanem az érdekeltségek ereje és szervezettsége. Ismerünk kizárólag munkaadóérdekeltség által létesített közvetítőt, amely sztrájk esetében beszünteti a közvetítést, mint pl. a wieni Arbeitsnachweisanstalt. A frankfurti városi közvetítő alapszabályaiba fölvetett ilyen értelmű pontot a minisztérium nem hagyta jóvá, a kölniben ellenben benne van. A berlini az ideális semlegesség, t. i. a továbbműködés alapján áll stb. A magunk részéről éppen azért volnánk amellett, hogy e tekintetben a munkásérdekeltség kívánsága teljesíttessék a szabályzat megalkotásánál, mert éppen nincsen túlságos gyakorlati jelentősége, ellenben sokat jelent abból a szempontból, hogy a munkásság bizalma az intézmény iránt ezzel növeltetik. Németországban is sokat vitatott kérdések voltak ezek a közelmúltban és szőnyegen vannak még ma is. Tavalgy valamennyi árnyalat szerint való munkásérdekképviselő kiküldöttei a «Gesellschaft für Soziale Reform» égisze alatt beható tanácskozás tárgyává tették ezeket a kérdéseket és akkor egyöntetű megállapodásra jutottak az elvek tekintetében, amelyeket a következő tíz pontban foglalták össze:

1. Az egész birodalomban minden nagyobb város és annak elővárosai, valamint kisebb községek kerületei számára munkahivatalt kell létesíteni. Ezek a hivatalok országrészekként alkotják az országos, illetőleg kerületi munkahivatalokat és valamennyinek központja a birodalmi munkahivatal.

2. Minden munkaközvetítő intézmény a munkahivatalnak van alárendelve.

3. A munkahivatal a munkások és munkaadók egyenlő számú tagjaiból állíttatik össze. A választás szabályait törvény határozza meg. A hivatal pártatlan elnök vezetése alatt áll.

4. Ugyanez a szabály áll az országos, illetőleg kerületi hivatal igazgatására nézve is, valamint a birodalmi hivatalra nézve is azzal, hogy az országos hivatal tagjait a helyi hivatalok munkaadó- és munkástagjai, a birodalmi hivatal tagjait az országos, illetőleg kerületi hivatalok tagjai választják.

5. A hivatalnál minden munkábalépés és minden kilépés

bejelentendő, a hivatal egyúttal a munkásbiztosításnak is bejelentő helye.

A munkahivatal megkapja a birodalmi hivatal által az egyes hivatalok és országos (kerületi) hivatalok útján gyűjtött adatokból készített statisztikai kimutatásokat és amennyiben a keresletet és kínálatot a saját működési területén kielégíteni nem tudja, közvetíti ezeknek más területen való kiegyenlítését.

6. A munkahivatal területén nyilvános munkanyilvántartási szervet kell készíteni, lehetőleg szakmánkénti elkülönítéssel. Ennek a tagjai is paritásosan választatnak, a szakmák részére pedig külön szakbizottságok létesíttetnek.

7. A munkaközvetítőket a nyilvántartási szerv vezetősége választja. Ezeknek a megfelelő szakmában jártassággal kell bírniuk.

8. A közvetítés díjtalan; külföldiek csak akkor közvetíthetők, ha a belföldi munkások már nem kaphatók a munkapiacon.

9. Ha valamely szakmában tarifaszerződés van, a vezetőség kimondhatja, hogy közvetítést csak annak megfelelő föltételek alapján teljesít.

10. A munkahivatal felügyel a területén működő bármiféle munkaközvetítés fölött. Erre nézve külön szabályzat létesítendő, valamint törvényesen kell biztosítani azt is, hogy a munkahivatal a céljaitól el ne terelődjék, nevezetesen hogy sem a munkaadók, sem a munkások szervezkedésének akadálya ne legyen.

Egyelőre mindenesetre komolyan vesszük a kereskedelemügyi miniszter urnák azt a kijelentését, hogy azt a szubjektív érzését akarja érvényre juttatni az intézmény megalkotásánál, hogy ne egy hivattal és egy sereg hivatalnokkal több legyen az országban, hanem legyen egy intézményünk, amely valóban nyújtsa azt, amit a megalkotásától minden érdekelt remélhetett.

Karstadt Ottó: A maximálás a francia forradalomban.*

A világtörténelem különös ellenmondása: a francia forradalom éppen végezett és pedig gyökeresen végezett az összes kényszer jogokkal és tilalomjogokkal, valamint az államnak avval a jogával, hogy befolyhasson a föltételezetten természetszerűleg történő áralakulásokba – és ekkor a hadi állapot szükségességétől indítatva megalkotta a saját politikai alapelvei ellenére a híres «maximum»-ot, a határarak őset.

öntudatlanul és föltartóztathatatlanul siklottak lépésről-lépésre az elháríthatatlan kényszer útján az egyéni gazdálkodás dicsőségétől a közösség által való szabályozottsághoz; helyesebben mondvá: felemelkedtek hozzá.

Az egyéni jogokba való beavatkozás 1792-ben kezdődött az államadóságok visszafizetésének a korlátozásával; már csak havi hat milliót törlesztettek, de csupán a 10.000 frankon aluli követelésekre. Az ínség és az élelmiszerhiány idejében Lyonban Rouenben a vagyonos polgárok rakták össze az alsóbb néposztályok eltartásához szükséges összegeket. Ennek dacára fokozódott az általános élelmiszerdrágaság. Az 1792-iki termés bőséges volt, a fölösleg közepette köszöntött be az éhínség! A polgárság nem vette eléggé figyelembe az áremelkedések katonai okait. Franciaország abban az időben 600.000 emberből álló hadsereget táplált és pedig kitűnően táplálta azokat, akik hiszen a «szabadság»-ért voltak harcolandók. Megtiltották, hogy a katonák kenyérébe rozslisztet keverjenek. Előírás szerint tiszta fehér kenyér járt és négyszer hetenkint hús. A polgári életben alig élt 100.000 közülük ilyen jól, a legtöbbje azelőtt hetenként egyszer, legfőljebb kétszer ha evett húst. Félmillió ember táplálkozásának ilyen hirtelen javulása súlyos gazdasági zavarokat kellett, hogy okozzon.

Ehhez járult a *háborús uzsora*. A királyságkorabeli spekulánsok, Beaumarchais d'Espagnacjai és Jakob Benjámijnai tar-

* Nem állhatjuk meg, hogy olvasóink figyelmébe ne ajánljuk e pompás kis történelmi karcolatot, amelynek érdekessége és érthetősége a mai viszonyok között sokszoros s egyszersmind, óva figyelmeztet arra az alaposágra és szervezettségre, amely nélkül büntetlenül nem lehet változtatólag belenyúlni a társadalom gazdasági rendjének komplikált szerkezetébe.

A szerk.

tották a háttérben kezükben a szállításokat. A kamara referensei panaszkodnak: a hadseregszállítások a bűncselekmények egyetlen összefüggő láncolata. A gabonát és a húst visszatartották és az árfelhajtók összevásárolták. A közvetítő kereskedők, az «összevásárlók» hirtelen, mint a haza ellenségei jelentkeztek. Magának XVI. Lajosnak is az a szerencsétlen ötlete támadt, hogy felcsapjon spekulánsnak. Havrében és Nantes -ben összevásárolták részére a kávé és cukrot, amelyet azután nyereséggel Hamburgba szállították. A következményeket könnyen el lehet gondolni.

Különösen izgató volt az egyes országrészekben való árkülönbség. Éppen a termékeny vidékek szenvedtek szükségét és voltak kénytelenek az összevásárlások miatt a legmagasabb árat fizetni, helyenként 8 sous-t (40 fillért) egy font kenyérért. Parisban a város közpénzekből fizette azt, amivel a kenyér fontja 3 sous-nál többre került. Az átlagos ár az országban közel járt a mi mai háborús kenyérárainkhoz: kb. 4 sous volt a kenyér fontjának az ára.

Ezeked a kenyérárakat azonban a munkabérekhez kell mérni. Egy munkáscsaládnak a forradalom idejében naponta 48–60 fillér kellett kenyérre, a napszámja pedig volt a földművelőmunkásnak kb. egy korona, a párisi építőmunkásnak kb. két korona., Tehát csak maga a kenyér majdnem a felét fölemésztette a keresetnek.

Nem maradt más hátra, mint állami rendelkezéssel szabályozni a dolgot.

Az első törvényjavaslatok nem nyúltak közvetlenül a magánháztartásokba. Eszerint fontonkénti 3 sous-nál magasabb kenyérárak esetében a kivitel halálbüntetés terhe alatt lett volna eltiltva. Azután következett a kereskedelem szabadságát korlátozó javaslat. Csakis a nyilvános piacokon szabadjon gabonát áruba bocsátani. Aki a lakóhelyén kívül eső helyen akart gabonát vásárolni, ezt csak a mennyiséget is igazoló engedéllyel tehesse.

Ebben a javaslatban (Rapport Fabre 1792. nov. 3. és 16.) először bukkan fel a magántulajdonba való közvetlen beavatkozás: a helyi hatóságok jogot nyertek volna, hogy a gabona visszatartása esetében beköveteljük a tulajdonosoktól a szükséges mennyiséget és az árak minden biztosítása nélkül piacra bocsásák az árut. Beffroyznak egy indítványa már a mai rendeleték értelmében vett lefoglalást célozta.

A polgárság meghökölt: hát mire való a szabadság és a forradalom, ha a gabonatulajdonos nem rendelkezhetik szabadon a magántulajdonával? És az Angliából származó elismert nemzetgazdasági elvek szerint nem szabályozódik e köz- és magánérdekek egymáshoz való viszonya zavartalan harmóniában? Ami ma a gabonatulajdonosokkal történik, ugyanaz történhetik holnap az iparossal és mindenkivel. A magántulajdon föltétlen szentségének, még a közérdek fölött is való szentségének a felfogása győzelmeskedett.

De csak átmenetileg. A kő elindult. A vidékek saját kezdeményezésükből bizottságokat alakítottak, amelyek lassanként egyesültek és meglehetősen nyersen és parancsolóan léptek föl a parlamenttel szemben, mint új népképviselők és ármegállapító hatóságok. November 19-én jelentek meg az első bizottságok a kamarában a panasszal: egy munkanap nem elegendő többé egy napi élelem megszerzésére és követeléssel: *Teremtsetek maximális árakat!* 18 frankot akartak egy mázsa kenyérmag maximális árúul. A közvetítő kereskedelmet teljesen meg akarták szüntetni és sok herce-hurca között készítették a hadigabonatársaságok tervezetét. A közvélemény ki akarta küszöbölni a magánkereskedelmet.

A konvent megtagadta a szolgálatot. A dogmák túlságos éles ellentétben voltak az éhség követelményeivel. Ennek folytán nem volt más hátra, mint nézni, hogy vész a negyedik rend apránként éhen.

De az éhség fájdalmas és végre is erősebb mint Smith Ádám és Ricardo. A Sarthótól és Montmirailtól kiindulólág egy a nép kegyelméből választott tanács mindenütt megkezdette a maximálást. Helységről-helysére vonult és lavinaszerűleg növekedett. A Vendôme-ban az első ármegállapító bizottság 3000 emberből állott, amelynek az élén 300 fegyveres lovas állott. 1792 november 29-én ez a törvényes hatalom nélkül való népbizottság kibocsátotta az első maximálási rendeletet. Vonatkozott pedig ez nem csupán a gabonára és élelmiszerekre, hanem vászonra, gyertyára, vasra és csizmára is. 1793. február 11-én a párisi önhatalmú népbizottságok megjelentek a konventben és követelték az *általános* ármegállapítást. A szónok meglehetősen önérettel beszélt «a departements»-ok nevében, úgy hogy a képviselők dühbe jöttek és maga Marat is, akinek a fejében kezdett már

derengeni valami szervezésnek a szükségessége, a szónok megbűntetését követelte hivatalos jelleg bitorlása miatt.

Parisban és Lyonban a város nem volt képes többé a hivatalos és a valóságos kenyérárak közötti különbséget fedezni. Afféle államszocialista párt keletkezett, amelynek a 20 éves Barlet-ben és Jacques Roux papban akadt nyugtalan vezére. Az asszonyok sirtak a háztartási cikkek és kelmék árszabása végett és «kenyeret és szappant!» követeltek. Boltrablások történtek és az «összevásárló» gyalázó név végül a kamara minden tagjának kijárt. Maratnak és kiválókép St. Just-nek. «Ezek csak ott ülnek, jó leveseket esznek, *beszélnek* a népért, de tenni semmit se tesznek az összevásárlók ellen». Az iparosok nem teljesíthették a hadvezetőséggel szemben fennálló szerződéseiket, mert minden nyersanyag úgy megdrágult és ennek folytán annyira visszatartották továbbra is, hogy végezetül az ország katonai védelme is kérdésessé vált.

Erre azután a párisi département hivatalosan követelte: 1. a gabona árának maximálását; 2. a gabonakereskedelem betiltását; 3. a földművelő és a fogyasztó között való minden közvetítés tilalmát; 4. a gabonának évenkénti felvételét.

A liberalizmus még mindig védekezett a «szabadság» megsértése ellen, annak a szabadságnak, hogy szabad legyen az országot az ellenség szeme láttára kiéhezteni. Végre *Robespierre* talált egy formulát, amely a dogmatikusok tetszését is megnyerte: csak arról van szó, hogy a gabonaárakat az iparcikkek árához helyes arányba hozzuk; az aszignáták okozták a helyes arány megbontását. De az egyre jelentkező éhségforrongásoknak még nagyobb meggyőző erejük volt, mint *Robespierre* szónoki képességének. 1793. májusban a konvent meghajolt a népnek a maximálásra vonatkozó terve előtt. A törvény rendelkezése volt: bejelentési köteleesség, kizárólag piaci eladás, hatósági requirálási jog, az 1793. január-májusi időszak közepére mint maximális ár minden departementban. Ez az ár júniusban 10 százalékkal csökken, júliusban ismét a júniusi ár tiz százalékkal, azután egy harminccaddal és egy negyvenneddel csökkennek az árak. A gabona megrontására vagy elrejtésére halálbüntetés jár. A piacon mindenki legfőlebb csak egy havi készletet vehetett *hatósági igazolvány ellenében* – íme a kenyérjegy őse!

A maximális ár és a kenyérjegy azonban egymagukban nem

hoztak létre változást a dolgokban. Ehhez egy mindent átható olyan szervezetre van szükség, aminőt manapság is csak Németország képes megvalósítani és semmiféle más ország. A halálbüntetés dacára is ki lehetett játszani a törvényt. Fölmerült az általános ármegállapítás kívánsága és ugyanolyan elégedetlenséggel jelentkezett, mint előbb a gabonaárszabályozás kívánsága. «Hát az uzsorások tulajdona szentebb, mint az emberélet?!» kiabálták. 1793. június 27-én kitört a *szappanforradalom*. Erre jött július 26-án az «összevásárlók» elleni törvény, szóval egy hadiuzsoratörvény. Mindenki törvényesen uzsorásnak nyilvánított, aki közszükséglet szerint *szükséges* árut visszatartott, összevásárolt vagy használhatatlanná tett. Ilyen volt: a kenyér, hus, bor, kenyérmag, liszt, hüvelyes, gyümölcs, vaj, ecet, pálinka, szén, faggyú, fa, olaj, szappan, só, hal, méz, cukor, papír, szövet (a selyem kivételével), bőr, érc.

Mind haszthalan! Már szeptember 4-én a munkások ezreiből álló csoportok tomboltak Paris utcáin és szidalmazták a «piócák»-at, akik a határarak és a hadiuzsoratörvény dacára «kihasználták a kunjunktúrát» és kiéheztették a népet. Szeptember 29-én a maximális árakra vonatkozó törvény kiegészítésül jött az összes élelmiszerek és szükségleti cikkek határárát megállapító törvény. Az 1790-iki átlagárak szolgáltak alapul és ezeket egy harmaddal emelték. A konvent benne volt a dologban, tehát egész munkát végezett és megállapította a *munkabérek maximumát* is. Természetesen mint a többi maximális ár, úgy itt is a maximális bér lett az általános bér. Miután az 1790-iki átlagos bér 50 százalék hozzáadással lett a maximális bér, míg a közszükségleti cikkeknel ugyanehhez az átlagárhoz csak 30 százalék járult, ennél fogva ez az összes munkások helyzetének reálbérük egy hatodrészével való törvényes megjavítását jelentette.

A hadiuzsora tovább virágzott; felmerült a termelés társadalmosításának, jobban mondva nemzetesítésének az eszméje. Felmerült a forradalomban, amely az imént jelentette ki szentségnek a magántulajdont. Világos, hogy a világtörténelem első maximálási kísérlete óriási rázkódtatást kellett hogy okozzon. Ezt úgy akarták ellensúlyozni, hogy a törvény részleteit gondosan átdolgozták. így megkülönböztették a termelési- nagybani- és detailárat és számításba vették a fuvardíjakat. Ennek a következménye az lett, hogy számtalan vállalat nem tudott többé

veszteség nélkül dolgozni és rövidesen megszűnt. Segítő készséggel és gyermekes hittel telten állapított meg a konvent kártérítést minden polgár számára, aki a maximális árakat megállapító törvény folytán vagyonát veszítette vagy akinek vagyona 10.000 Fr. alá süllyedt. Az üzem beszüntetése eltiltatott; a büntetés következménye a gyanúsak listájába való bevezetés volt.

A kis vállalkozók, akik cikkeiket egy harmaddal drágábban adhatták, a munkát azonban a felével drágábban kellett hogy fizessék, tönkrementek.

Javítás javítást ért; de többé nem volt kiút a maximális zsákutcájából, amely apránként az egész életet megbénította anélkül, hogy valami előnyt nyújtott volna.

Vége volt a sokat magasztalt szabadságnak, végezetül a munkásságra nézve is, amelynek tanultabb rétege talán a határbérek fölé emelkedhetett volna. A mindenféle árucikkekre vonatkozó fokozatok megállapítása semmit se segített ezzel szemben. Hogy pl. eleinte *minden* ló 900 Fr.-ba került, később pedig az értékesség, kor és nagyság szerint különböző ár volt fizethető, ez nem változtatott semmit az előmunkálatok, statisztikai alap és hatóság hiányával keresztül vinni óhajtott hatalmas gazdasági átalakítás lehetetlenségén.

De nem látták a keresztülvihetlenség okait, hanem csak a következményeit; magát a maximálást tartották még háború esetére is súlyos hibának. Sőt nemsokára úgy tekintették, mint csapdát, amelyet a köztársaság ellenségei állítottak a konventnek. A Bourbonok akarták vele megmutatni a népnek, hogy a köztársaság nem jelenti a szabadságot, hanem még sokkal erősebb bilincseket jelent a gazdasági élet, sőt az egyéni élet számára is.

És mégis: alapjában véve még a legdühösebb individualisták is meg voltak győződve, hogy a határár szükséges valami. Baré 1794. február 24-én mondotta: a maximális árak, amelyeket bizonyára parancsoló szükség hozott létre, hatásukban ennek dacára kártékonyak.

Végezetül az átalakulás korának minden nehézségiért a maximális árakat tették felelőssé. «Ki fojtotta meg a kereskedelmet és ki taposta el a mezőgazdaságot?» ordították a nemzeti konventben. És az egyetlen válasz mindég az volt: «a maximum!»

1794. december 24-én az összes törvényes ármegállapítást rövid úton eltörölték. Egy tökéletlen eszközzel keresztülvinni óhajtott kísérlet megfeneklett.

Áramlatok a német szocialista-pártban.

A hadihitel megszavazása alkalmával a német szociáldemokrata-párt állásfoglalása nem volt egységes. A párt ülésén 66 szocialista képviselő szavazott a hadihitelek mellett és 44 foglalt állást ellene. A Reichstag december 21-iki ülésén 20 képviselő helyezkedett szembe a kormányjavaslattal, a frakció bal szárnyának többi 24 tagja pedig nem vett részt a szavazásban – az egy Stubbe kivételével. – A többség természetesen éliesen elítéli a kisebbség «külön akcióját» és azt a szocialista Reichstag-frakció e tárgyban tartott ülésén 63 szóval 15 ellen sajnálatos fegyelemsértésnek minősítette.

A szociáldemokrata-pártban beállott ezen ellentétek horderejére és jelentőségére vonatkozólag a legeltérőbb nézetek jutottak kifejezésre. Az egyik oldalon biztosra veszik, hogy ezek az ellentétek rövidesen szakadásra fognak vezetni, viszont mások meg vannak róla győződve, hogy a mostani kisebbségből nem sokára többség lesz. Az utóbbi értelemben nyilatkozott pl. a szocialista-párt közlönye, a «Vorwärts» is. De nem csak a radikális szocialista, hanem polgári körökben sem becsülik a mostani többség erejét különösen sokra. A «Vorwärts» a szavazás után a következőket írta:

«A párt kisebbsége húsz szociáldemokrata képviselő nevében kifejtette, miért érezte a helyzet lelkiismeretes mérlegelése után magát arra kényszerítve, hogy az új hadihiteleket megtagadja. E kisebbség indokolása oly tömör és minden szónoki sallangtól annyira mentes volt, hogy leghelyesebb, ha az olvasókat magának a nyilatkozat szövegének az elolvasására utaljuk.»

«Így tehát a német Reichstagnak része volt abban a különös színjátékban, hogy a szociáldemokrata-párt különválva szavazott le. A Liebnecht egy szavazatából és a Liebnecht és Rühle későbbi két szavazatából immár húsz szavazat lett».

«Ehez járult még, hogy a párt további huszonkét tagja a többség szavazásával szemben való állásfoglalását oly módon juttatta kifejezésre, hogy a szavazás előtt az üléstermet elhagyta. . .»

«Megállapítható tehát, hogy ezidőszent a párttöbbség és pártkisebbség úgy aránylanak egymáshoz, mint három a kettőhöz. Ha még egy tucat képviselő a kisebbséghez csatlakozik, az eddigi többség át fog alakulni kisebbséggé».

«Bárhogyan sajnáljuk is azt a képet, amelyet a pártellen-tét a szavazásnál mutatott, e tény fölött egyszerűen napirendre térni nem lehet. Legkevesébbé a «fegyelemrontók» elleni erkölcsi felháborodással».

«Sohasem jutott az eszünkbe, hogy azoknak a párttagoknak a politikai indokait, akik a Vorwärts felfogását nem osztják, a politikai kisebbségtől szemrehányásával ellessük. . . . Éppen ezért politikai szempontból a legnagyobb mértékben elhibázottnak és oktalannak tartanok, ha a többség, amely ma még a frakció többségét alkotja, elhamarkodott lépésekre vezettetné magát»

«A többség a tudatára kellett, hogy ébredjen ennek. Hisz hogyan gúnyolta nemrég a «csoportocskát», a «maroknyi» ellen-zéket. És ez a csoportocska ma már magának a Beichstag-frakeiónak is a két ötödrészét alkotja, és szilárd meggyőződésünk, hogy néhány hét és hónap múlva *a jövő többsége lesz*».

A német szociáldemokrata-párt e főorganumának ezek a fejtegetései megerősítik azt a nézetet, hogy a szociáldemokrata-pártban nem fog szakadásra kerülni a dolog a radikálisok és az opportunisták között. Az opportunisták nem fogják a párt-határozattal szemben ellenszegülést kizárni merni, mert érzik, hogy a viszonyok, különösen az erőviszonyok alakulása rájuk nézve egyre kedvezőtlenebb folyást fog venni. Ama többség nem-sokára, előreláthatólag már márciusban, kisebbséggé lesz. Ma már igen valószínűnek látszik, hogy a német birodalmi szocialista-párt nem fog több hadihitelt megszavazni. Ez egészen világosan és logikusan következik már a Vorwärts számításából is. Aligha vonható kétségbe, hogy a 44 disszidens a legközelebbi hadihitelszavazásig meg fogja szerezni azt a tucat szavazatot, amelyre a «Vorwärts» könnyed gúnyral célzott.

De egészen biztosan többség lesz a mostani kisebbségből, lia többé nem hadihitelek, hanem állandó adók megszavazásáról lesz szó. A hadihitelmezsavazás bizonyos értelemben fáj dalom - nélküli adómezsavazásnak nevezhető. Az adófizető közvetlenül nem érzi. A hadihitel megszavazása a pénzmezsavazás platonikus formája, az adófizetés módjára vonatkozó határozott kötelezettség vállalása nélkül.

De ha márciusban az új adójavaslatok jönnek és azután a nagy adóreform kezdetét veszi, a mai párttöbbség össze fog roppani. Ez Hoch képviselőnek a Reichstag ülésén mondott be-

szédéből is kitűnik. Hoch intenciói meglehetősen átlátszók voltak. Ő a birodalmi kincstári államtitkártól oly értelmű nyilatkozatot igyekezett ügyes taktikával kicsalni, hogy a kormány márciusban az új adótervek között indirekt adókat is fog hozni. Egy ily kormánynyilatkozat segélyével a párt radikális szárnya, amelynek Hoch egyik vezére, a szociáldemokrata frakció többségét sakkban tudta volna tartani és ellenzékbe kényszeríteni. Hoch kísérlete ezúttal még nem sikerült. De a bekövetkezendő indirekt adók tényével a szociáldemokrácia és szociáldemokrata-párt balszárnya egészen biztosan számol. Ez a radikális csoport feltétlenül biztosra veszi, hogy többséggé lesz abban a pillanatban, mihelyt az adómegszavazás megkezdődik és a kormány kénytelen lesz közvetett adókat is egy vagy más formában előterjeszteni.

Helfferich államtitkár mondta, hogy «a háború minden körülmények között roppant adómegetherelésre fog vezetni, akár milyen nagy lesz is a hadikárpótlás.» A legnagyobb mértékben valószínűtlen, hogy ezeket az óriási adókat a kormány kizárólag közvetlen adókból fogja majd előteremteni. Már pedig Hoch szociáldemokrata képviselő a szociáldemokrata-párt nevében kifejezetten és mereven minden közvetett adó ellen nyilatkozott, mely a dolgozó néposztályok vállaira új terheket rakna. Ennek az antagonizmusnak a német szociáldemokrata-párt közeljövője és politikai magatartásának irányulása szempontjából igen nagy hordereje és jelentősége van és éppen ezért Németországban ma már úgy a polgári, mint a szocialista köröket egyre behatóbban foglalkoztatja.

Bármennyire igaz is azonban az ellenzéki pártáryalat további megerősödésének a valószínűsége, viszont másfelől hiba lenne ebből túlmesszemenő következtetéseket levonni. Nevezetesen nem lehet arról szó, hogy a párt többsége Liebnecht elveit és taktikáját belátható időn belül magáévá tegye, inkább ennek az ellenkezőjére lehet számítani. Ami a német szociáldemokrata frakció újabb háborús magatartásában valószínűnek lehet tartani, az csupán abban áll, hogy az *adókérdésben* már a párt *többsége* fog *ellenzéki* magatartást tanúsítani. Hogy aztán ez az ellenzéki akció milyen természetű lesz és *milyen* erélyes lesz, az annyi külső körülménytől függ, hogy e tekintetben biztos prognózist – bizony – nem lehet felállítani. . . .

A női munka problémája és a háború.

Sohasem öltött a női munka oly mértékeket, mint a háborúban és a kereső nők és férfiak arányában óriási eltolódás mutatkozik, amennyiben a nők a termelés és általában a gazdasági tevékenységből aránytalanul nagyobb mértékben veszik ki a részüket, mint a háború előtt. Egyrészt ugyanis, míg a kereső férfiak nagyrésze a zászlók alá sereglett, a kereseti foglalkozást űző nők – elhanyagolhatóan csekély kivételektől eltekintve – megmaradtak előbbi foglalkozásukban. Másrészt azonban a már eddig is dolgozó nőkhöz, a hadbavonult férfiak egy részének a pótlása végett, valamint egyéb körülmények folytán, a kereső nők számos új csoportja csatlakozott. Az élelmiszerek árának nagyarányú emelkedése mellett a férfi munkabére nem elegendő a család eltartásához. A hadbavonultak nejei a segélyből, az özvegyek a járadékokból nem tudnak megélni. Ezek és más hasonló körülmények kellő magyarázatát nyújtják a kereső nők nagyarányú számbeli gyarodásának.

De nemcsak a végzett női munka mennyiségében, hanem a minőségében is jelentős változások álltak be. Mindenekelőtt az otthonmunka gyakorolt a nőkre nagy vonzóerőt, amely különösen a családos nők szempontjából nyújt bizonyos előnyöket. De a kereskedői pályán is elég nagy a tódulás, sőt számos oly hivatalnoki állást is nők foglaltak el, amelyeket azelőtt férfiak láttak el. Egyes nagyobb közüzemek is egyre fokozódó mértékben térnek át női munkaerők alkalmazására, elég, ha példa gyanánt a budapesti villamosvasúti vállalatokra hivatkozunk. Természetszerűleg a gyárakban is rohamos a női munkaerők térhódítása. A legnehezebb munkák végzésével, amelyeket azelőtt sohasem mertek volna nőkre bízni, egyre fokozódó mértékben őket terhelik. Különösen a hadseregfelszerelési iparágak, így a muníciógyárak, foglalkoztatják nagy mértékben őket. Németországban még az is előfordult, hogy a mérges gázok előállítására is nőket alkalmaztak. Sőt ugyanott még attól sem riadtak vissza, hogy a nőekkel bányamunkát is végeztessenek,

ami mindenesetre csupán azáltal vált lehetségessé, hogy a nőkre vonatkozó munkásvédelmi intézkedések hatályon kívül helyezték.

Elsősorban nem a női munka, mint ilyen iránt való előszeretet volt az, ami a nők ily széleskörű alkalmazására vezetett. A férfi-munkaerők hiányán azonban nem lehetett másképen segíteni és a női munkaerő alkalmazásával járó hátrányoktól eltekintettek. A nők egész testalkatuknál fogva gyengébbek és kisebb ellenállóképességgel bírnak, mint a férfiak. Tevékenységüket természetesen megszakítások és zavarok korlátozzák. Igaz ugyan, hogy e hátrányokkal bizonyos ügyességek és alkalmazkodó képességek állanak szemben, de ezek nem változtatnak azon a tényen, hogy a női munkaerő általában alacsonyabb értékű, mint a férfi munkaerő. Van azonban egy tulajdonsága, amely a vállalkozókat ezért a különbözetért kárpótolja, sőt számos esetben busásan kárpótolja és ez az, hogy a női munkaerő *olcsóbb, mint a férfi munkaerő*. Hogy miért nyújt ez busás kárpótlást, az elég könnyen megmagyarázható. Elsősorban azért, mert a nő kisebb igényű, mint férfimunkás, mert foglalkozása gyakran átmenetinek és kiegészítő jellegűek, nem pedig életpályának tekinti. Másodsorban pedig azért, mert még a leszállított igényeket sem tudja kellőképpen érvényesíteni, mert a női munkásokban gyenge a szervezkedési tendencia: *Ebből magyarázható az a körülmény, hogy, a női munkabér mm oly arányban kisebb a férfimunkás bérénel, mint a nő szolgáltató képessége és munkájának értéke a férfi szolgáltató képességénél, hanem ennél nagyobb arányban.*

És itt van az a pont is, amely a vállalkozóknak a női munkaerő iránt tanúsított előszeretetéhez a kulcsot adja. Ebben azonban komoly szociális veszedelem rejlik, amely már a háború alatt is érezhető. A női konkurrencia börtlenyomó tendenciájának a hatása ugyanis helyel-közzel máris kezd érezhetővé válni. De még sötétebbek a háború utáni korszakra vonatkozó perspektívák. A női munkaerő számos iparágban és működési körben jól bevált és számos vállalkozó, éppen a fentebb ismertetett körülményektől indítatva, bizonyára azon lesz, hogy a női munkaerő jól bevált alkalmazását a háború után is folytassa. És ez a tendencia olyan időkből, amidőn a hazatérő sok százezer munkás munkakínálata amúgy is kedvezőtlenül fogja alakítani a munkapiacot, a munkabér fejlődése szempontjából kétszeresen aggályos lesz. Arra ugyanis nem lehet számítani, hogy a nők

nagyobb része abba fogja hagyni a kereseti tevékenységet, amelyre csak a viszonyok kényszerének a nyomása alatt vállalkozott. Hisz jelentékeny részüknek a családfenntartója vagy egyáltalában nem, vagy csak csökkent munkaképességgel fog a háborúból visszatérni. De a többiekre is rá fog nehezedni a drágaság nyomása, amely előreláthatólag jó ideig tartani fog a háború után is.

Mindezek a körülmények indokoltá teszik, hogy a női munka problémáját már most is élénk figyelemmel kísérjük. Különösen két fontos szociális feladat vár itt megoldásra. Az első ezek közül főleg szociálhigiéniai jelentőségű és abban áll, hogy a nők megfelelő munkásvédelmi intézkedések kiépítése révén testi erejüket túlságosan igénybevevő és egészségükre káros módon és mértékben ne alkalmazzassanak.

A másik, inkább gazdasági természetű szociális feladat pedig abban áll, hogy a női munka versenyének bérleszorító tendenciáit érvényesülésükben megakadályozzuk. Erre pedig, minthogy a női munka alkalmazásának nagyobb arányú kiküszöböléséről nem lehet szó, csupán egy mód kínálkozik, annak az elvnek a keresztülvitele ugyanis, hogy a női munka a férfimunkával egyenlő arányban díjaztassék. Ennek a kivívásához pedig legfőbb és leghathatósabb eszköz: *a nőmunkások nagyszabású és intenzív megszervezése* lenne.

Dr. V. M.

SZEMLE – KRÓNIKA.

Az angol munkásság és a védőkötelezettség.

Az angol szervezett munkásság tömegei a háború kitörése óta ellenséges magatartást tanúsítottak az általános védőkötelezettséggel szemben. Az utolsó hónapok folyamán azonban, amidőn Angliának és szövetségeseinek a vere-sege egyre fenyegetőbb vesze-delemmé vált, a munkásság egy-résznének az állásfoglalásában mó-dosulás állt be. A védőkötelezett-ség ellen kezdetben teljesen egy-öntetűen küzdő szakszervezetek körében szakadás történt, amely egészen világosan megállapítható volt már az alsóház múlt évi december 21-én tartott védőköte-lezettségi vitája alkalmával is. Amikor ugyanis Asquith minisz-terelnök a lord Derby-féle tobor-zási akció ki nem elégitő ered-ményeire célzásokat tett és Ten-nant államtitkár igen érthető nyilatkozatokat tett a behozandó védőkötelezettségről, a délwalesi bányászoknak Keir Hardie ha-lála után megválasztott képvise-lője, Stanton, nyíltan az ál-talános védőkötelezettség behoza-tala mellett foglalt állást, míg Thomas képviselő, a vasúti mun-kásszövetség titkára, ezzel hatá-rozottan szembehelyezkedett és óva intette a kormányt, hogy ily kritikus időpontban az eddig

egységes nemzetet két táborra szakítsa.

Az általános védőkötelezettség meghonosításával szemben a leg-élesebben az Independent Labour Party foglalt állást. Amidőn Kit-chener múlt évi szeptember hó végén minden pártot felkért, hogy az önkéntesek toborzásában tá-mogassa, ezt a nemzeti munkás-párt végrehajtó bizottsága is meg-ígérte. Ugyanezt tette a trade-unionok parlamenti bizottsága is, amely külön felhívásában lefes-tette a kötelező katonáskodás rendszerének pénzügyi és gazda-sági hátrányait és annak a re-ménynek adott kifejezést, hogy az ettől való félelem is elég lesz ahoz, hogy kellő számú önkéntes jelentkezőt biztosítson. „A katonai autokratikus uralommal szemben érzett ellenszenvnek – mondja a felhívás – „elegendőnek kell lennie, hogy a nemzet lelkesé-dését felkeltse, és megsemmisítsen minden olyan törekvést, amely ezt rá akarja kényszeríteni azokra az országokra, amelyek attól még szabadok”. Az Independent La-bour Party nemzeti tanácsa ezzel szemben azt a határozatot hozta, hogy a kormány toborzási akció-jával szemben teljesen passzív magatartást fog tanúsítani és a kötelékébe tartozó összes egye-sületeknek azt tanácsolta, hogy

minden agitációtól tartsák magukat távol. A múlt év novemberében írta a „Daily Citizen”: „Az általános védkötelezettség nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy úgy a katonai, mint az ipari gépezetünk összeroppanjon és chaotikus állapotok jöjjenek létre; a munkásosztály tudni sem akar róla”. A munkásság parlamenti képviselői azonban ma már nagy részben feladták ezt az álláspontjukat, míg az Independant Labour Party és az angol szocialista munkáskörök hívek maradtak eredeti állásfoglalásukhoz. A Labour Loader” néhány héttel ezelőtt még felhívást intézett az angol munkásszervezetekhez, hogy leghatározottabban foglaljanak állást a militarizmus ellen és november végén az Independent Labour Party nemzeti tanácsa felhívta a tagjait, hogy a védkötelezettség bevezetésének ellenszegüljenek és a munkáspárt skótországi tanácsa az ősszel oly napirendet fogadott el, amelyben a szervezett munkásságot arra szólította fel, hogy az esetben, ha a kormány engedne a védkötelezettség behozására irányuló lelkiismeretlen agitációnak, általános sztrájkjal feleljenek.

Ugyanabban az időben vált ismeretessé, hogy a három leghatalmasabb munkásszervezet, t. i. a bányászok, a vasúti munkások és a szállító munkások szövetségei, amelyek összesen több, mint másfél millió taggal rendelkeznek, egy nagy föderációvá egyesültek, hogy a nemzeti érdekek kérdésében együttesen járjanak el. E szövetezés összefüggésben állt a védkötelezettség kérdésével.

Bizonyos, hogy a munkásság-nak ez a félreismerhetetlenül ellen-

séges magatartása lényeges hatást gyakorolt a védkötelezettségről szóló törvényjavaslat megszövegezésére is. Az új törvény ugyanis annyi megszorítást tartalmaz és oly sok kibúvót tesz lehetségessé hogy ez a védkötelezettség kontinentális értelemben általánosnak nem nevezhető”. De az angol munkásságnál még ebben az alakjában sem talált általános megnyugvásra, amit a munkásságnak, különösen a bányászoknak erélyes tiltakozó akciójáról érkező újabb hírek is bizonyítanak. A védkötelezettség kérdése kétségkívül heves belső küzdelemre fog vezetni, vérmesen optimista reményeket azonban – az angol munkásság küzdelmének az eredményéhez fűzni sajnos – nem lehet.

A jövő nemzedék védelme és a háború.

Ilyen című előadást tartott *Madzsar* József a Társadalomtudományi Társaságban. Az embervesztéséről beszél, amelyet a háború okoz és még inkább arról a „belső elvzés”-ről, amelyet a gyermekáldás korlátozása a kivándorlás és a magas halálozási arányszám jelent. Az érdekes előadásból, amely a csecsemővédelem propagandáját szolgálta közöljük a következő részleteket:

Bárhol találkozunk is azonban a gyermekáldást korlátozó irányzatokkal, a motiváció előterében a gazdasági szempont áll. A szaporodás csökkenésének megakadályozása tehát szintén csak gazdasági utón történhetik, vagyis a társadalomnak le kell venni a gyermek terhét a szülők vállairól és ezt a terhet áthárítani azokra, akik a társadalomnak a

gyermek világrahozatalával és nevelésével járó áldozatokat nem hozzák meg. Kárpótlást kell tehát adni a családnak a gyermekért.

Ha ezt a szempontot soha sem veszítjük el szem elől, tüstént belátjuk, milyen nagy óvatosságra van szükség azokkal a jelszavakkal szemben, amelyeket a jövő nemzedék érdekében különösen ma hangoztatnak. Ilyenek pl.: a terhes nők eltiltása bizonyos foglalkozásoktól, illetve a terhesség utolsó hónapjaiban és a szoptatás ideje alatt egyáltalán minden ipari munkától; a nők éjjeli munkájának, a gyermekmunkának újból való rendezése, a gyárak kötelezése arra, hogy a szoptató anyák számára bizonyos egészségügyi berendezéseket, szoptató szobákat létesítsenek; hogy a szoptató anyák munkájában időt kapjanak csecsemőjük táplálására, stb. Mindezek és a hasonló javaslatok az anyákat gazdaságilag gyöngébbé teszik azokkal szemben, akiknek nincs gyermekük. A munkaadó a másállapotú asszonyt kétségtelenül minden törvényes intézkedés dacára el fogja bocsátani, hogy ha a törvény az anyák javára terheket rak a vállaira. Olaszország törvényvel kötelezett minden olyan gyárat, amely 50 nőnél többet foglalkoztat, hogy szoptató szobát tartson. Ennek a törvénynek következménye egyszerűen a női munka értékének csökkenése volt, úgy hogy a törvényt érvénytelenítették, mert több kárt okozott, mint hasznot.

Nagyon jellemző minden ilyen szociálpolitikai intézkedés nem várt hatásra nézve az angol munkásvédelem története. Angliában a születések száma szin-

tén már hosszú idő óta állandóan csökken. A csökkenés egyenletesen futó vonala azonban három időszakban hirtelen esést mutat. Mind a három év olyan esztendő volt, amikor a gyermekmunka minimális korhatárát fölemelték. A családok ekkor természetesen a gyermekekben egy-egy gazdasági segítséget veszítettek el és mivel ezért a veszteségért a társadalom őket semmiképpen sem kárpótolta, helyzetük gazdasági rosszabbodását kénytelenek voltak a gyermekek számának csökkentésével ellensúlyozni. Ez a példa elég arra, hogy óvatosságra intsen és hogy ne felejtjük el mindenféle védelmi intézkedésekkel szemben hangsúlyozói, hogy mindezek csak akkor veszítik el a népesedésre gyakorolt káros hatásukat, ha a beálló munkabérvesztésért a társadalom a munkást valamiképpen kárpótolja. Tehát terhes nők munkájának eltiltásáról csak abban az esetben szabad beszélni, ha a betegsegélyző törvény intézkedéseinek kiszélesítésével a dolgozó asszonyokat a munkabérvesztésért teljes kárpótlásban részesítjük. Természetes, hogy a megoldás legjobb módja az anyasági biztosítás volna, amelynek hatásai kétségtelenül bőven behoznák a gazdasági erő emelkedése révén azt, amibe ez a biztosítás kerül.

A gazdasági kárpótlás egyik módja mindennemű fizetés arányosítása volna a családtagok számával. Egyes ilyen törekvések nyomait már ma is látjuk, családi pótlékok és a családtagok száma szerint meghatározott drágasági pótlékok formájában, de tulajdonképpen mindenféle fizetést

már aszerint kellene meghatározni, hogy hány családtagnak eltartására szükséges ez az összeg.

Nem is arról van szó, hogy hivatalnokok fizetését a több gyermekkel bíró családokban emeljék, hanem első sorban arról, hogy a mindenkor rendelkezésre álló összeg igazságosan osztassék meg a gyermekek száma szerint. Németországban már a bér munka terén is találunk hasonlókezdeményezéseket, egyes gyárad a családos munkásokat jobban fizetik, mint a nőtleneket. Nálunk is megkezdhetnék a nagy állami üzemek ezt a rendszert.

Ezzel a módszerrel egyúttal ki lehetne küszöbölni a szaporodás csökkenésének egyik okát, a női munkát is, mert hiszen kétségtelen, hogy az ipari munkát végző nő a népességfelszaporodása szempontjából számításba alig jön. Viszont azonban épp 'oly kétségtelen, hogy annak a munkának gazdasági értéke, amit az a néhány tíz- vagy százezer ipari munkásnő termel, távolról sem közelíti meg azt a gazdasági értéket, amelyet termelnének akkor, ha a gyári munka helyett gyermekeket hoznának a világra. Kétségtelen, hogy mennél jobban kárpótoljuk a családokat a gyermekekért, annál kevesebb asszony fog gyári munka után törekedni.

Be kellene vinni a nagyobb családok tehermentességének gondolatát a jövő adópolitikába is, amint az Európában egyes országokban már meg is történt, adóelengedés formájában minden oly családnál, amely a társadalom iránt való adóját gyermek formájában rója le. Általában

a gyermekek fölnevelésének költségeit a társadalomnak egyenletesen kell megosztani minden tagja között, akár van az illetőnek gyermeke, akár nincs. A tehernek egy részét viseljük a nőtlenek.

De nem lehet feladatom, hogy rámutassak itt a szociálpolitikának valamennyi kérdésére, amely a népesedés politikájával közel vagy távoli összefüggésben van. Ez nagyon messzire vezetne. Csak a városi lakáspolitikát akarom még fölemlíteni, mert hiszen ma sokgyermekes család bérlakást sokkal nehezebben kap. Ezen csak az olyan berendezkedés segíthet, ahol minden családnak saját házacskája van, szóval a gyermekek számát nem a háztulajdonos szabja meg. De részletekre itt nem térhetek ki. Csak szeretném figyelmébe ajánlani mindenkinek, aki Magyarország jövő politikájával és szociálpolitikájával foglalkozik: sohase tegye le azt a szemüveget, amelyen keresztül a felmerülő problémákat a népesedésre való hatásának világításában vizsgálja meg.

A földreform.

Adolf *Damaschlce* Bodenreformjának megjelent a tizedik kiadása. A világháború sötét korszakában különös örömmel szemléljük e mű fejlődését, amely szerény kezdetekből a német földreformmozgalom nagystílusú tudományos kidolgozásává nőtte ki magát. Damaschke könyvének elsősorban praktikus, propagandisztikus és pedagógiai céljai vannak és szerzőjük a földreform feladata gyanánt a szociális bajok felismerését és

leküzdését jelöli meg, amennyiben azok a földtulajdonjog rendszeréből és a földjáradék alakulásának privátmopolisztikus kialakulásából erednek. Az új kiadásnak aktuális jelleget kölcsönöz az a körülmény, hogy a szerző a „világháború a földreform megvilágításában” című külön fejezetben kritikai áttekintést nyújt az orosz, az angol és a német földkérdésről és ezek alakulását egész a „harcosotthonok” létesítésének a követeléséig nyomon követi.

Az új kiadás megjelenése személyes szempontokból is jubiláris jellegűnek tekinthető, amennyiben Damaschke a napokban töltötte be ötvenedik életévét. Közel harminc esztendőn át dolgozott kedvenc eszméjének propagálásán és hogy nem hiába, azt az a lelkes ünneplés is bizonyítja, amelyben nagyszámú hívei és követői Németország szerte részesítik, mintegy jelölve annak, hogy az ezelőtt szétforgácsolt és éppen azért erőtlen földreformmozgalmat Damaschke fáradhatatlan működése alakította át azzá, ami ma: erőteljes, szociális népmozgalommá.

Bevált-e az orosz alkoholtilalom?

Erről a kérdéstről ellentmondó hírek kerültek forgalomba. Úgy látszik maguk az oroszok se igen vannak még a dologgal tisztában, mert az orosz lapokban is homlokegyenest ellenkező információk jelennek meg. Tulajdonítható ez egyrészt az alkoholelleses küzdőtábor nagy erőfeszítéseinek, amelyek természetszerűleg arra irányulnak, hogy a tilalom hatását minél kedvezőbb színben tüntes-

sék föl, másrészt pedig az alkoholtökének, amely mindenáron azt szeretné bizonyítani látni, hogy a tilalomnak semmi hatása nincsen csak a visszaélések forrását szaporította.

Dr. R. Hercod (Lausanne) egy cikkében közlésezi a kérdés tekintetében gyűjtött értesüléseit. Szerinte ha vannak is visszaélések, de a pálinkatilalomról azért el lehet mondani, hogy bevált. Különösen a vidéken csodákat művelt a pálinkatilalom. Olyan jólét támadt a nyomában a parasztközött – írja, – hogy az erről szóló adatok túlzásoknak tetszenek néki. (A semleges országban élő író úgy látszik nem tudja, hogy a parasztknál ez az abnormális pénzbüség minden hadviselő államban mutatkozó jelenség.) A tilalom egészen új irányt adott a községek életének. Megszűnt a falusi zsarnokok malma, akik pálinkával szereztek meg a nép támogatását – a kijózanodott paraszt mindent a maga szemével akar megvizsgálni. Aki olvasni tud, sokkal többet olvas, mint azelőtt. A háborúval szemben most nem mutatkozik az az eltoppultság és apátia, mint a japán háború idejében: a nép nagyon is érdeklődik a háború eseményei iránt. A tilalmat magát mindenütt örömmel üdvözlük és csak kevés embernek sikerült a titokban való ivás lehetőségét megszerezni.

A városokban már nem mennek ilyen jól a dolgok, bár a tilalom előnye ott is messze túlszárnyalja a mutatkozó hátrányokat. A városokban már inkább kifizeti magát a titkos főzdek felállítására vagy a denaturált spirtusznak ivás céljára való árusítására.

Itt gyakori a spiritusz-mérgezés. Helyenként igyekeztek övrend-szabályokat életbeléptetni így pl. Moszkvában, ahol nem szabad másnak szeszt kiszolgáltatni, csak aki hatósági igazolvánnyal kimutatja, hogy ipari célokra van rá szüksége. Gondoskodtak arról is, hogy mindenféle felhívások oktassák a közönséget a spiritusz élvezet veszedelmeiről.

Belátták azonban a műveltebbek azt is, hogy nem elég a pálinkát eltiltani, hanem a pálinka mámoráért valamivel kárpótolni is kell a népet. Mindenütt szó van népházak felállításáról, hangversenyek rendezéséről, színelőadásokról stb. Hogy ezek a szép tervek meg fognak-e valósulni, az még a jövő titka.

Sokkal nehezebb a helyzet a sör- és bortilalommal. Ennek hatalmas ellenzéke van a korcsmárosokban, sörfőzőkben és szőlőtulajdonosokban, akiknek készséges szövetségei a francia borkereskedők. Ezek buktatták meg néhány év előtt a finnországi tilalmat is. A nyomás, amelyet ez az érdekelttség a kormányra gyakorol, oly erős, hogy hatásai máris mutatkoznak. A tilalom megszüntetése azonban semmiesetre se lesz teljes és általános: ezt kifejezetten megállapította a cárnak egy Nivsnij-Novgorod városához intézett távirata.

A francia hadisarc.

A hadisarc mirefordítása sokat vitatott kérdés Normann Angel nyomán, aki a *Great Illusion*'-ban azt vitatja, hogy az ellenség által fizetett hadisarc sohase hasznos, hanem inkább káros arra az országra, amely kapja. A *Glocke* most egy kimutatást tesz közzé

arról, hogy mire fordította Németország az 1870-iki francia háborúban kapott négy, illetőleg a kamatokkal együtt mintegy 4 és fél milliárdot.

Mindenekelőtt félretett 120 millió márkát, mint hadikincset.

158 milliót fizetett vissza Franciaországnak az elszász-lotharingiai vasutak megváltásáért, további 35 milliót fordított a vasutak kiépítésére.

560 millióval dotálta a birodalmi hadi rokkant alapot. Az ebből folyó kamatok azonban nem fedezték a rokkantsegélyezés költségeit, hamarosan ráment az egész tőke is.

350 millió márkát igényeltek a határerősítési munkálatok és a hódított területen épített kaszárnyák.

66 millió márkát a hadiflotta építésére fordítottak.

116 millió márkával enyhítették Elzász-Lotharingia lakosságának a háború által okozott szenvedéseit.

17 millióval kárpóolták a német kereskedelmi tengerészetet a háború által szenvedett veszteségeiért.

12 milliót kaptak az ellenséges országból kifosztva hazatért németek.

12 milliót fordítottak a bevonulás folytán tönkrement tartalékosok és népfőlkelők kártalanítására.

12 milliót szétosztottak 28 tábornok között.

24 millióval megépítették a birodalmi parlament épületét.

20 milliót Poroszország kapott az általa előlegezett hadiköltség visszatérítése címén.

Körülbelül két milliárdot aranypénzek előállítására fordítottak.

A fennmaradó összeget szétosztották a szövetséges államok között és bizonyára nem volt egy se közöttük, aki valami rossz üzletnek érezte volna ezek után a győzelmes háborút. Ilyennek csak azok a szerencsétlenek látták, akiknek fiuk, eltartójuk, szerelmük veszett el a háborúban és akiket nem kárpótoltak a milliárdok, amelyet mások kaptak.

Angliában se fenéig tejfel.

Angliában is kezdik belátni, hogy egy kicsit összébb kell húzni a zsákot, ha ki akarnak jönni a háború végéig. Folyton szaporodnak azok a közlemények, amelyek ilyen irányú megfontolásokat kötnek a publikum szívére. Az itt következő felhívás a „*The Queen*” című lapban jelent meg.

„A mai időkben feltétlenül szükség van az élelmiszerekkel való takarékosagra. Ez minden brit alattvaló hazafias kötelessége legyen bár szegény vagy gazdag. Három pontozatot kell szem előtt tartani és ezek a következők:

1. *Takarékoskodnunk kell a pénzzel-* A háború legkevesebb egy sillingjébe kerül Nagybritannia minden lakosának. Ezeket a költségeket csak úgy lehet fedezni, ha az emberek takarékoskodnak. Ebben mindenkinek segítenie kell. A háború sorsát eldöntő „ezüstgolyóikat az ezresek megtakarításaiból állítják elő.

2. *Kevesebb húst kell ennünk.* A kereskedelemügyi kormány már figyelmeztetett bennünket, hogy az angol-francia hadsereg növekvő hússzükséglete és a húszállítások relatív csökkenése a húsfogyasztás korlátozását teszi szükségessé, ha elejét akarjuk

venni a mértéktelen áremelkedésnek. A hús fontjának egy pennyvel való emelkedése vagy esése havi egy millió sterlingnél nagyobb differenciát jelent az ország polgári lakosságára nézve. *Mindenki, aki túlsok húst eszik vagy húst pocsékol, megnehezíti polgártársai életét és akadályokat gördít az ország elé a háború folytathatása tekintetében.*

3. *Foglalkoznunk kell az élelmiszerkérdéssel.* Az élelmiszerek ára máris emelkedett és ha nem élünk gazdaságosan, tovább is emelkedik. Ha a helyes táplálékot választjuk, a helyes mennyiséget fogyasztjuk és helyesen használjuk fel: *ezzel másokat megóvunk a drágulás ellen, a magunk pénze tovább fog tartani és talán még félre is tehetünk valamit a „mindennapi silling”-ből.*

A mai időkben senkinek sincs megengedve, hogy másképp éljen, mint egyszerűen és takarékosan.

Még egy szempontból tartjuk tanulságosnak ezt a kis felhívást. Illetékeseink – értve alatta az újságokat – megtanulhatják belőle, hogyan kell az ilyen felhívást megfogalmazni!

Hogyan vált be a német szociálpolitika a világháborúban.

Hogy a német birodalom által a világháborúban elért bámulatreméltó sikerekben nem kis része volt annak a körülménynek, hogy Németország a modern szociálpolitika szempontjából is Európa vezető államai közé tartozik, oly igazság, amely a német birodalomban általános elismerésre talál. Igen jellemző és tanulságos az a komoly megbecsülés, amelyben a szociálpoli-

tika e sorsdöntő korszakban a német politikai élet vezető köreiben részesül. Ebből a szempontból igen figyelemreméltóak azok a tanulságos fejtegetések, amelyeket Heinrich *Dove* titkos tanácsos, a német Reichstag alelnöke, irt egy előkelő német folyóirat decemberi számába a német szociálpolitika bevalásáról a háború alatt és amelyeket a következőkben foglalunk össze.

A most folyó háború történetében a múlt évi augusztus negyedik emlékezetes Reichstag-ülés fog egyik legmaradandóbb becsű eseménye maradni, mert ebben jutott kifejezésre, hogy a birodalmi gondolat az összes szétválasztó momentumok fölött diadalt aratott. A háborús követelmények egyhangú megszavazásában, az egész nép akaratának ezen egységes megnyilvánulásában kétségkívül ideális szempontok is jelentékeny mértékben közreműködtek. De viszont az is tagadhatatlan, hogy az eddigi fejlődés alapján leszűrődő reális nézőpontok is lényeges befolyást gyakoroltak az egységes népakarat megteremtésére. Elég, ha a szélsőbaloldal nyilatkozataiban foglalt érveket vizsgáljuk annak a konstatacióhoz, hogy a birodalmi törvényhozásnak a népjólét érdekében kifejtett pozitív alkotásai döntő súllyal estek latba oly irányban, hogy az ideológiai proletár-testvériesülési eszmék fölött diadalt arasson az a felismerés, hogy a jelenlegi társadalmi haladás csupán a nemzeti törvényhozás útján érhető el.

A társadalmi és politikai élet nevezése tekintetében néhány fontos alapot köszönhet a német

birodalom Poroszországnak, amely mint vezető állam sok tekintetben mintaképül szolgál: így az általános iskolakötelezettséget, amely az analfabétaságot úgyszólván teljesen kiküszöbölte, a megvesztegethetetlen, jól iskolázott hivatalnoki kart, a Steinféle városi szervezet létesítette önkormányzatot, amely nélkül a mostani háborús gazdasági eredmények nem lennének elképzelhetők. De az államépületnek ezen alapszlopai nem látszottak többé elegendőeknek a közfeladatok megvalósítására, amidőn a technikai és társadalmi átalakulással kapcsolatosan ezelőtt ismeretlen óriási új feladatok hárultak a közösségre.

A német birodalom modern szociálpolitikájának főága a munkásbiztosítás volt. A szerző további fejtegetéseit csupán a szociálpolitika ezen egyik főágára korlátozza. Ami mindenekelőtt a betegség esetére való biztosítást illeti, a Reichsamt des Innern egy statisztikai felvétel segítségével megállapította, hogy az 1914 év végén több, mint 3800 betegpénztár adott segélytöbbleteket, míg 2000-nél több szedett be alacsonyabb járulékokat. A Verband zur Wahrung der Interessen der deutschen Betriebs Krankenkassen jelentése szerint a német üzemi betegpénztárak körül 1230 (= 58%) fenntartotta a háború alatt is úgy a segélyezést mint a járulékokat az azelőtti mértékben.

Dove értekezése során végigmegy a munkásbiztosítás Összes ágain, mindenütt bámulatos eredményekre mutatva rá a Reichsarbeitsblattból átvett statisztikai adatok alapján, majd értekezését

a következő megszívlelendő passzussal fejezi be, amelyet a közvetlenség kedvéért eredetiben közlünk.

„Es schien erwünscht, auf diese Leistungen des Hauptzweiges unserer sozialen Gesetzgebung hinzuweisen, um nach in weiteren Kreisen die Überzeugung zu festigen, dass für die Machtstellung des Reiches in der Welt die staatliche Fürsorge für das Volkswohl ein Faktor von ausschlaggebender Deutung ist, der ach unter dem Geräusch der Waffen nicht in Vergessenheit untergehen darf“.

A német munkaadók háborús jótékonyága.

A német ipari körök tekintélyes részében uralkodó szociális érzékre igen kedvező fényt vet az a közlemény, amely a *Kriegsausschuss der deutschen Industrie* közlönyének utolsó számában „Fünzig Millionen freiwilliger Unterstützung” cím alatt megjelent. Arra az általánosnak mondható megbecsülésre, amelyben a szociális nézőpontok ma már Németország szerte részesülnek, igen jellemző és tanulságos ez a kis közlemény, amelyből kiemeljük a következőket:

A német ipar mindenkor készséggel elismerte, hogy magas szolgáltató- és versenyképességét a széleskörű üzemvezetés és a technikai berendezések tökéletesítése mellett *a magas színvonalon álló és alkalmazkodóképes német munkásságnak köszönheti.* Az ipar ennél fogva a szociális törvényhozás által rá rótt terheket szívesen vállalta, sőt azokon túlmenőleg számos alapítvány és jótékonyági berendezés útján

alkalmazottait és munkásait nagyszabású segélyezésben részesítette. Ez a segélyezés a világháború alatt sem szűnt meg, jóllehet a birodalmi és községi hatóságok a harctéren lévő férfiak szűkolködő hozzátartozói részére tekintélyes segélyösszegeket fizettek ki.

E rendszabályoktól nem befolyásoltatva, a háború kitérése után is számos ipari üzem messzemenő segélyező tevékeny séget kezdett, amelyet az a gondolat vezetett, hogy a birodalmi és községi támogatáson túlmenőleg különféle, főképen készpénz-segélyek révén a hazát védő munkások és alkalmazottak családtagjaik jólétének a gondja alól felmentessenek. Hogy az egyes gyáriparosok mily mértékben nyújtottak önkéntes segélyeket a háború eddigi folyamán, erre nézve először a *Verein Deutscher Eisen- und Stahlindustrieller* és a *Mittelrheinischer Fabrikanten-Verein* végeztek a saját körükben adatgyűjtéseket. A Verein Deutscher Eisen- und Stahlindustriellen most lezárt kutatásai 244 tagvállalatot ölelnek fel. Az első tizenkét háborús hónapban a hadbavonult munkások és alkalmazottak részére nyújtott segélyek összesen kb. 50 millió márkára (több, mint 70 millió koronára!) rúgtak. Ebből az első hónapban 3.490.000, a másodikban 3.990.000 a harmadikban 4.000.000 márka került kifizetésre. A háború huzamos tartamával és a munkások egyre fokozódó mértékben történő behívásával kapcsolatban a segélyezésben részesülők száma, valamint a kifizetett segélyösszegek nagysága is emelkedett és

ez évi július havában elérte a 4.360,000 márkát. Összesen 120,000 család részesült segélyezésben, úgy hogy egy segélyezett családra átlag 400 márka (kb. 560 korona) évi segély esett. Ezekbe az eredményekbe nincsenek beleszámítva azon jelentékeny segélyezések, amelyeket az üzemek különleges címeiken juttattak munkásaiknak.

Nem akarunk ennek a segélyezési akciónak nagyobb jelentőséget tulajdonítani, mint amilyen az tényleg bír. A felsorolt összegek, bármilyen tekintélyesek is, csak kis részben képesek ellensúlyozni azt a sajnálatos hanyatlást, amelyet a munkásosztály életszínvonalában előidézett. Mi e helyen inkább csak azt a szellemet akartuk ezzel jellemezni, amely a német gyárosok körében tagadhatatlanul hódít. Azt a felfogást, amely a vállalkozói tevékenység egyedüli tartalmát nem csupán a profitétség semmi más szempontot nem ismerő kielégítésében látja, hanem bizonyos szociáletikai kötelezettségeket is elismer, amelyekre nálunk Magyarországon különösen szükséges rámutatni.

Háziasszonyok szervezkednek.

Németországban megalakult *Verband deutscher Hausfrauenvereine* néven a háziasszonyok birodalmi organizációja. Az előkészületi munkálatok ehhez az alakuláshoz még a háború előtt megtétettek és éppen a háború szolgáltatott arra legjobb bizonyosságot, hogy milyen égető szükség van egy ilyen szervezetre. Ami a legjobban hiányzott a háború

gazdasági érdekében a centrális hatalmak bezárt területén, az éppen egy olyan szervezet volt, amely által a háztartások közös magatartása lett volna biztosítható, a fogyasztás irányai és mérete tekintetében. Másrészt pedig ugyanez a hiányzó szervezet adta volna az együttes elhatározásnak és az azonos viselkedésnek azt az erejét is a fogyasztó közönségnek, amely szükséges lett volna a háborús uzsora elleni védekezéshez. Ezeket a célokat van hivatva szolgálni az új német szövetség, amelynek székhelye Hamburgban van. Közvetlen célja a szövetségnek egyesíteni a városokban és vidéken működő összes nőegyesületeket és ilyeneket alapítani ott, ahol még nincsen. A szövetség direktívákat akar megállapítani, hogy egységessé tegye az egyesületek működését a nők háztartásgazdasági nevelése és a nőknek, mint háztartásvezető-fogyasztónak érdekképviselete tekintetében. Bizonyos, hogy ha valaha, úgy most alkalmas az idő az ilyen szervezet megalkotására, mert mi tehetné hatékonyabbá a nőket az ilyen szervezet szükségességének a belátására és átérzésére, mint a háborúval járó nyomorúságok, amelyek a háziasszony nyakába szakadtak. A szövetség területenként bizottságok útján fog működni oly módon, hogy minden háztartásgazdasági kérdésben felvilágosítással szolgál, közreműködik a háztartásbeli alkalmazottak és a gazdasági élet minden olyan kérdésének a megoldásában, amely a háziasszony hatáskörét érinti. Ide tartozik az áralakulások ellenőrzése, kedvező beszerzési források, és, s. megállapodások létesí-

sítése, a felhajtás javítása, termé-
nyek közvetlen eladási helyeinek
létesítése, élelmicikk vizsgálati
állomás berendezése és a nép-
élelmezés kérdéseinek és e kér-
dések megoldásainak népszerű-
sítése, valamint oktatások az ész-
szerű táplálkozás és gazdaságos
haztartásvezetés tekintetében.

Nagybevásárló szövetkezetek eredményei.

Az Internationales Genossen-
schaftsbulletin közzéteszi azoknak
a nagybevásárló szövetkezeteknek
az 1914-ik évre vonatkozó kimu-
tatásait, amelyeknek az adatai
eddigelé beszerezhetők voltak.

Ezeknél a forgalom a kvet-
kező volt:

A társaság székhelye :	Forgalom 1914. ben kerak száma millió márká	Növekedés 1913. hoz képest % :
Manchester	712	11·3
Glasgow ---	191	5·1
Hamburg ---	157	2·3
Koppenhága	80	12·1
Basel --- ---	34	2·9
Budapest ---	26	6·4
Wien --- ---	31	3·0
Helsingfors	20	7·1
Krisztiánia	3	23·1
Prága --- ---	3	3·5

A háború dacára tehát minde-
nütt haladás észlelhető, legna-
gyobb mértékben persze a kivé-
teles törvények alatt nem szen-
vedő skandináv országokban.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás, Népegészségügy, –
Szerkeszti: Zádor Pál.

A szociális biztosítás és a háború.

Dr. Szemenyei Kornél.

39 éves volt. Dolgozott. Meghalt. „Hősi halált halt!” Nincs több fokozás az élete és az elmúlása minél szebb meghatározására található kifejezésekben. Nem is ez a fontos, de az, hogy soha újra nem jön vissza. Ez a fontos, mert ez súlyos veszteséget jelent.

Fiatal volt és erős. Itt nőtt fel a magyar ugaron. Sokat tanult, sokat dolgozott és sokat tudott. Tanított és tanultak tőle. A szociálpolitikában és a szociálpolitika érvényesüléseért folyt harcokban mindenütt ott találjuk a nevét, ott látjuk őt magát. Munkása a szociális irodalomnak, részese a demokratikus mozgalmaknak, s mint az Országos Munkásbetegsegélyező Pénztárnak aligazgatója: a rábízott nagy érdekek becsületes, tiszta, igaz képviselője. A főváros szolgálatából jött az Országos Pénztárhoz. *Groszmann* Miksával együtt kezdte meg pénztári működését. Külsőleg két teljesen különböző jelenség. *Groszmann* Miksa a minden gesztusában megnyilvánuló szilárd gögös akarat, s megalakulást nem tűrő *vezér* – self-made-man. Szemenyei Kornél, a nyájas, meleg, artistikusan finom megjelenés: diplomata. Belsőleg azonban az elvi felfogás és a harcmódor különbözősége ellenére is, a munkásság érdekeiért való küzdelemben mindketten harcosak. *Groszmann* Miksa halála után számos olyan feladat megoldása is Szemenyei Kornélra várt, mely az elhunyt örökségeken szállott reá. Szemenyei vállalta az örökséget. Meggyőződéssel, határtalan munkakedvvel, hihetetlen munkabírásai.

Elesett. – Hősi halált halt. Megdöbbentő és megfélebbezhetetlen befejeződése ez egy életnek, 39 évnek, minden lendületnek, annyi szép törekvésnek és tudásnak. Most halt meg, amikor nagy szükség lett volna arra, hogy éljen. Most, amikor már csak idő kérdése, hogy megalkottassék a törvényhozásban a szociális biztosítás reformja, amelynek elintézésében neki kétségtelenül jelentékeny és hasznos szerepe lett volna.

Holttestét a cattarói műút egyik mérföldmutatója mellé tették. Mérföldmutató a Szemenyei Kornél sírköve. Szomorú szimbólum.

(F. J.)

A munkásbiztosítás teherpróbája előtt. A háborúnak a betegsegélyző pénztárakra való hatásáról tartalmaz igen értékes adatokat és megállapításokat az *osztrák* munkásbetegsegélyző pénztárak kötelékének 1914. évről szóló jelentése. Kitűnik ebből a jelentésből, hogy a háborúnak az a hatása, amelyből elsősorban a pénztári jövőjéért aggódó *munkásság* remegett, mindezideig elmaradt. Bizonyos ugyan, hogy a háborúban, fronton és front mögött végzett megerőltető munka, s a háborúban elszenvedett nélkülözések elsősorban a háború előtt is kevésbé táplált és munkában rombolódott emberek szervezetét, tehát a *pénztárak emberanyagának* jövőendő egészségére lesznek maradandó hatással, s ez a tény a pénztáraknak egy-egy biztosítottára eső költségét bizonyára számottevően emelni fogja, Bizonyos azonban másfelől az is, hogy a háború közvetlenül, tehát a háborús évek alatt, a pénztárak *vagyoni* viszonyait *lényegesen* nem rontotta. A *taglétszám* az osztrák pénztárakban az 1913. évi állapothoz képest az első háborús félév befejeztéig csupán 1G o o - kai apadt, a *megbetegedések száma* pedig – a statisztikai eredmények szerint – javult: míg u. i. 1913-ban 100 tagra 53.5 megbetegedés esett, 1914-ben ugyancsak 100 biztosítottnál csak 44.4 betegségi esetet látunk.

Az egészségügyi viszonyok javulására valló ezt a statisztikai adatot azonban természetesen *bíráló szemmel* kell néznünk, mert hiszen az egészségügyi viszonyok az elsőrendű fogyasztási cikkele: az élelem és a tüzelőanyagok átlagosan 100-150%-os megdrágulása, az anyák munkábaállása, a gyermekek ápolás nélkül-valósága, az orvoshiány és a tejinség idején bizonyára nem javulhatnak. Ez a tény, – bár a szóbanlévő jelentés még csak a háború első fél-évének anyagát öleli fel, – a jelentésben is kifejezésbe jut, amelyből kitűnően a betegségi esetek *számának* csökkenésével egyidejűen a betegségek *tartama növekedett*. Egy-egy betegség 1913-ban átlag 18.9 napig tartott, 1914-ben már 20.4 napig tart. . . s az 1915. évről szóló jelentéseknek a betegségek időtartamára vonatkozóan bizonyára még magasabb számai lesznek, mert a betegségek tartamát kimutató statisztika igaz»Íj a, hogy a betegségi *eseteknek* a pénztári statisztikák szerinti csökkenése *nem* az egészségügyi viszonyok javulását jelenti, hanem azt, hogy a háborúban csak a már komoly betegek kerülnek a pénztárt. A többiek – a háború hozta tömeglélektani elváltozás okozza talán – a bajokkal *most* nem foglalkoznak.

Ez a tény persze szintén csak szaporítja az okokat, amelyek miatt a *pénztárak háború utáni teher próbáját* aggodalommal várjuk. Az osztrák pénztári kötelékbe tartozó 46 pénztár tartalékalapjai 1914-ben több mint 600.000 koronával gyarapodtak, s azok az 1914. év végén 9,484.858 koronás vagyonukkal a 10 milliót közelítik már meg: ám. a háború eredményeként a betegállomány egy 50%-os, de esetlen 100%-os emelkedésével is számolni kell. Ezért szükséges – mint arra ma rovatunk más helyein is rámutatunk – a *mun-*

kásbiztosítás épületének megtámasztása és tehermentesítése: szükséges a biztosítottak körének kiterjesztése, az állam költség-hozzájárulás és – last not least – a munkanélküliségi, és a rokkantsági biztosítás is. (z. p.)

A munkásbiztosítás és a korosztályok. A Berlin-városi általános helyi-betegpénztár különböző statisztikai fölvételei alapján a «*Reichs-Arbeitsblatt*» egy nagyon érdekes összeállítást közöl, amely érdekesen tárja elénk azokat az eltolódásokat, amelyek a nevezett pénztárban a háború eredményeként a férfitagok száma és azok kora tekintetében jelentkeznek.

A férfitagok száma – inkább a háború kitörését nyomon követő pánik, mint a katonai behívások folytán – az 1914. július hó 1-étől 1914. szeptember hó 1-éig lefolyt három hónap alatt 214.874-ről 145.093-ra apadt. A férfitagok száma azután az egyre sűrűbb behívások ellenére október hó 1-éig 154.453-ra, 1915. január hó 1-éig már 161.490-re, 1915. április hó elsejéig pedig már 168.725-re emelkedett, míg azután 1915. július hó elsejéig újra 150.516-ra hanyatlott vissza.

A férfi taglétszámnak most vázolt emelkedése a 21-45 éves fokozatos katonai behívásának időpontjával egyidejűen mutatkozik, s így az emelkedés természetesen a 46 évnél idősebb munkásságának a munkába való visszavételét, visszaözlönését jelenti. A 46 évnél *idősebbek*, akik az összes férfitagokhoz viszonyított arányszámban 1914. július hó 1-én az összes férfi biztosítottak 16%-át tették, negyedév múlva, 1914. október hó 1-én, már a férfibiztosítottak 19.3%-át, 1915. április hó 1-én az összes férfiak 22.2%-át, és végül 1915. július hó 1-én az *utolsó rendelkezésükre álló adat szerint* már 24%-át, tehát az *összes dolgozó férfiaknak kerekszámában egynegyed részét adták*. Érdekes és figyelemreméltó adata a «*Reichsarbeitsblatt*» összeállításának az is, hogy a 46 éven felüli összes korosztályokban emelkedett a dolgozók száma, sőt emelkedett még a *60 éven felüli dolgozóké is*. Nem ily *egységes* azonban a *21 éven aluliak* abszolút számának és arányszámainak az alakulása. A 17-20 évesek korosztálya, mely a pénztárban 1914. július hó 1-én még 33.000 taggal szerepelt, 1915. július hó 1-én már 22.000-re csökkent, de a katonai behívásoktól nem érintett 15-16 évesek korcsoportja is 15.008-ról 12.594-re való apadást mutat. Abszolút számokban azonban ez a korcsoport megnövekedett, mert míg 1914. július elsején az összes dolgozó férfiak 6.8%-át adta, 1915. július hó 1-én már 8.4%-át adta a Berlinben dolgozó férfúnak. Természetes végül, hogy a háború folytán a *15 éven aluliak korcsoportja* is gyarapodott, a gyarapodás ezeknek a fiatalok munkásoknak a számát 1821-ről 3213-ra szöktette fel. A munka is szedte hát a rekrutákat a háború évében és a háború természetrajza adja a jelenség magyarázatát, a gyár és a műhelyek újoncai a 21 éven aluliak és a 46 éven felüliek, a 15 éven aluliak és a 60 éven felüliek is.

A drágaság és a pénztári tagság. Az 1907 évi XIX. t. c. a betegség esetére való biztosítási kötelezettséget tudvalevően csak a 2400 K-t meg nem haladó keresetű ipari és kereskedelmi alkalmazottakra állapította meg, s ezzel az új törvény a biztosítási értékhatárt az 1891. évi XIV. t.-c.-ből, a tizenhat évvel régebbi törvényből vette át. *Az értékhatár fölemelését fontos szociális érdekek parancsolták már akkor, mert a régi törvény életbelépése óta eltelt 16 év szociális története a pénz vásárló erejének valóban nagyarányú csökkenésével kapcsolódik össze, s ha a szociális biztosítási értékhatár az új törvénybe ennek ellenére is változatlanul juthatott át, úgy ebben a tényben az orvosok és a gyógyszerészek szervezettségének és a szociális törvényhozásra való nagy befolyásának eredményét kell meglátnunk.*

Azoknak a rétegeknek, amelyek a szociális biztosításnak haladó irányú reformját remélik és várják, a 2400 K-s értékhatár fölemelése – szinte a törvény életbeléptetése óta – állandó követelésük és programjuk, a háború azonban oly állapotokat teremtett, hogy ma már a kormányzat és a törvényhozás a követelés teljesítésének egy eljövendő *reformig* való elhalasztásával is *a szociális egészségügy nagy romlásának kockázatát vállalná.* A német szociális biztosítás a magánalkalmazottat, mint *önkéntes* tagot a 4000 márkás keresethatárig befogadja, s ha a *magyar törvényhozás mihamarabb novelláris* utón nem teszi lehetővé a 4000 koronán aluli évi keresetű existenciák számára legalább a 7. §. szerinti *az önkéntes tagságot: a 2400–4000 koronás keresetből megélni kénytelen alkalmazottak és alkalmazott-családok ezalatt a Háború alatt orvos nélkül és patika nélkül lesznek,* amikor betegnek.

Orvosra és gyógyszervásárlásra, az elsőrendű élelmiszerek soha nem sejtett arányú áremelkedése után a 4000 K-nál is kisebb évi kereset nem ad fedezetet: ezért kell komolyan átgondolni és megragadni minden oly megoldást is, amely a munkásbiztosítási törvényben megállapított keresethatár alacsony voltából és az elsőrendű élelmiszerek háborús drágaságából adódó helyzetben legalább átmeneti segítséget nyújt.

A munkásbiztosításban érdekelt rétegek közül a magánalkalmazottaknak az úgynevezett radikális blokkhoz tartozó egyesületei a kormány figyelmét közös memorandumban fel is hívták a bajokra, és memorandumukban a kormányt oly irányú kezdésre kérték, mely szerint a betegség esetére való biztosítási kötelezettségénél figyelembe jövő fizetési határ az áremelkedéssel arányban törve nyhózással felemeltessék.

A munkaképessé tevő műkar problémája. A művétag megszerkesztésének kérdését a háború azelőtt sohasem sejtett jelentőségre emelte. Arról van szó, hogy azoknak ezreit, akik a háborúban végtagjukat vagy annak részét elvesztették, újból munkaképessé tegyék. Kétségtelen, hogy ez a mai gyógyeljárás és a már meglévő művétagok segítségével nagy mértékben lehetséges. De remélhető, hogy ha a roppant nagy szükségletre való tekintettel a szűk szak-

körökön kívül, – amelyek ugyan már jelentékeny eredményeket értek el, – az egész műszaki intelligencia érdeklődését sikerül a művétagok kérdése iránt fölkelteni, az eddigieknél is tökéletesebb művétagok készítése lesz az eredmény.

Míg a múltáb készítésében az orthopaedia ma már meglehetősen tökéletességre emelkedett, a műkéz és a műkar még nem érte el a használhatóságának ugyanazt a színvonalát és ez természetes is, minthogy a kéz és a kar használatának hasonlíthatatlanul több az iránya, mint az alsó végtagokéi.

A németországi mérnökök egyesülete, a «Verein deutscher Ingenieure», fontos feladatot valait tehát, amikor pályázatot hirdetett, amellyel a műkar készítésének tökéletesítését kívánja és reméljük: fogja is elősegíteni. A pályázat a *mechanikai műhelyekben dolgozó munkások* műkézére korlátozza az egyesület és gyakorlati célja ezzel az, hogy a munkában használható műkezek teremtsen, amelynek azonban olyan olcsónak is kell lennie, hogy a hadvezetés minden arra szoruló hadisérültet el tudjon vele látni.

A német mérnökök egyesülete 15 ezer márkát tűzött ki pályadíjjal: az első díj 10.000, a második 3000, a harmadik 2000 márka. A megoldandó feladatot a pályázat következőkép írja körül:

A pályázat sértetlen vállizület mellett bármely magasságban, de legalább a félkar közepén amputált karhoz kíván műkart, amely annak viselőjét a lehető legtöbb féle olyan munka teljesítésére tegeye képessé, melyek a mechanikai műhelyekben szükségesek.

A pályázóktól különösen a következő lényeges szempontok figyelembevételét kéri:

1. Fontos, hogy az egész művétag egyszerű, tartós es könnyűsúlyú legyen.
2. Fontos a művétag olcsósága, a modern munkamódokhoz való alkalmazkodási képessége, és a különféle munkák végzéséhez szükséges kicserélhető részek célszerű alkalmazása.
3. Fontos, hogy a sérült a műkart segítség nélkül köthesse föl és tehesse le és az esetleg' behelyezendő munkaeszközöket könnyen cserélhesse és kezelhesse.
4. Fontos, hogy a műkar a balesetek ellen biztosságot nyújtson, így például ki kell zárva lennie annak, hogy a műkar kiálló részek által üzemi balesetekre szolgáltatthasson alkalmat.

Ennek a pályázatnak az eredményéhez sok szociálpolitikai és ugyancsak sok közgazdasági érdek fűződik és az eredményről épp ezért igyekezni fogunk közönségünknek tájékoztatást adni.

A hadi rokkantak új pályára való kiképezése. Dr. Schmittmann tanár a «Zentralblatt der Reichsversicherung» 1915-iki 19-ik számában cikket irt volt, amelyben kifejtette, hogy a hadirokkantak új pályára való kiképezése a szociális biztosítási érdekeltségek részéről lényegben gyógykezelésnek tekintendő és az új pályára való kiképzéssel fölmerülő költségek ennek megfelelően, mint gyógykezelési költségek számolhatók el. Az új pályára való kiképezésnek költségei a szociális biztosítási érdekeltségek által való átvállalása tekintetében a törvényes lehetőségét azzal az okfejtéssel kívánta a

cikkíró bizonyítani a gyógy eljárás célja a keresőképeség helyreállítására, a gyógykezelést tehát a csökkent erőnek megfelelő foglalkozásra való kiképzéssel és az erre szolgáló segédeszközök nyújtásával kell kiegészíteni. Az új foglalkozásra való kiképzés eszközeink rendelkezésre bocsátásával a német szociális biztosítás egzisztenciákat mént meg s egyben tekintélyes járadékot takarít meg, mert az új foglalkozásra való kiképzés eszközeinek hiánya folytán sok olyan biztosítottnál is meg kellene állapítani a rokkantjáradékot, aki csak az eredeti foglalkozása szempontjából tekintendő teljesen rokkantnak.

Az Alkalmazottak Birodalmi Biztosító Intézete ezt az értelmezést a magáévá is tette és azt a törvény nyújtotta lehetőséget hogy gyógykezelést adjon, úgy magyarázza, hogy a hadisérült biztosítottak új foglalkozásra való kiképzését gyógyeljárás és az intézet ennek költségeit ez alapon, minden oly esetben, ha azokat más fórum nem viseli, magára vállalja. Az új pályára való gondoskodás céljaira alapított nyilvános jogú szervezetek veszik át.

Az Alkalmazottak Birodalmi Biztosító Intézete a fenti álláspontjából kifolyóan a következő költségeket vállalja:

1. a kiképzés helyére való utazás és a visszautazás költségeit a harmadik vasúti osztályon. (Ez az osztály a magyar közlekedésben a II. osztálynak felel meg);

2. az oktatás és szükséges oktatási eszközök költségeit;

8. az étkezés és a lakás költségeit igazolás kötelezettsége mellett legfőleg napi 6 márkáig terjedő összegben; és végül

4. ha a hadisérültnek családja is van, amelynek ellátásáról teljesen vagy túlnyomó részben keresetéből kellett gondoskodnia, a hadisérült segítségre utalt családját is támogatásban fogja részesíteni a német szociális biztosítás.

A csecsemőhalandóság és a gyermekágyi segély. A berlini általános helyi betegsegélyező pénztár (Allgemeine Ortskrankenkasse) igen fontos reformot valósított meg azzal, hogy újabban mindazokban az esetekben, amelyekben a pénztár akár a sajátjából, akár állami támogatásból gyermekágyas anyáknak gyermekágyi segélyt nyújtott, adatgyűjtő céllal a következő tartalmú levelezőlap blankettát küldi meg:

.....nevű gyermekem.....(idő megjelölése) született:
 A gyermek..... (meddig?) szoptott. Beteg volt(mikortól meddig?) (minő betegségben?) Ha a gyermek meghalt:
 (mikor) halt meg..... betegség folytán.

Amint a blankettából magyarázat nélkül is látjuk, a kérdések kiterjeszkednek arra, hogy meddig szoptott a gyermek, mikor volt beteg, mik voltak a betegségei, s ha a gyermek elhalt, mikor és milyen bajban halt el. A beérkező statisztikai anyag feldolgozásával a pénztár a szoptatott és nem szoptatott gyermekek halálozási arányszámát és a két arányszám egymáshoz való viszonyát kívánja megállapítani. Hogy a berlini pénztár a fáradságos munka vállalá-

sával és fejlesztésével milyen értékes és megbecsülendő munkát végez, azt ezen a helyen nem kell magyarázni, a hírhez legfőleg az az óhajátunkat fűzhetjük hozzá: vajha utánzásra találna ez a példa a szégyenlendő csecsemőhalálozási arányszámok, hazájában, Magyarországon is.

Betegség, prostitúció, kórházhiány. A székesfőváros közigazgatási bizottságának január hó 10-iki ülésén a főváros közegészségügyi állapotáról a szokásos jelentést Szabó Sándor dr. h. tiszti főorvos tette meg, és jelentése ezúttal szomorú adatokat tárt elénk. A ragadós betegségek összes száma 1915. decemberében 1687, 354-gyel több, mint az előző hónapban és 814-gyel több, mint az előző év ugyanezen hónapjában, mert míg addig 1915. decemberében 1687, 1914. decemberében még csak 873 ragadós betegség fordult elő. Felolvasták az ülésen a rendőrfőkapitány jelentését is, amely jelentés a kórházi ápolásra szoruló prostituáltak ügyével is foglalkozik és megállapítja, hogy az engedély nélküli prostituáltak sorában a nemi betegségek száma rohamosan terjed, azonban csak kevesen részesülhetnek közülük alapos gyógykezelésben, mert a kórházakban nincs elegendő férőhely. A főkapitány már ismételtelen rámutatott e helyzet súlyos közegészségügyi hátrányaira és újból kérte a közigazgatási bizottságot, hogy ebben az ügyben a megfelelő intézkedéseket tegye meg. Az elnöklő polgármester erre bejelentette a bizottságnak, hogy a tanács ebben az ügyben a belügyminiszterhez felirt már és fölterjesztésében rámutatott a bujakór veszedelmére és arra, hogy a bujakór elleni küzdelem tulajdonképpen *állami* feladat. A belügyminiszter meg is ígérte, hogy az ügyben sürgősen intézkedni fog, és *ha szociálpolitikát rögtönözni lehetne*, az intézkedés, amely kétségtelenül meg is fog történni, eredményt is hozhatna. Ám az évtizedek szociálpolitikai érzéketlensége és a népegészségügyi dolgaiban való szűkmarkúság megbosszulja magát: a tömegek – sajnos – *nem* úgy lanknak, hogy betegeiket elkülöníthetnék, és a kórház, amely az elkülönítendő betegeket magába fogadhatná, *kevés*. Ennélfogva pedig vannak ragadós betegségek, van bujakór, van kórházhiány ... és van immár belügyminiszteri ígélet is...

Német nagyvárosok kórházaiban 1914-ben előfordult betegségekről és halálesetekről hoz táblázatos kimutatást a Császári Egészségügyi Hivatal, a hivatalos «Közlemények» 44-ik számában statisztikai felvételek alapján, melyek 14 városra, névszerint Berlinre, Altonára, Breslaura, Charlottenburgra, Düsseldorfra, Essenre, a Majna melletti Frankfurtra, Hannoverra, Stettinre, Münchenre, Nürnbergre, Chemnitzre, Hamburgra és Leipzigrá terjednek ki s a kimutatás a kórházakba felvett *katonai* személyekre vonatkozó adatokat is magában foglalja. Eszerint a kórházi felvételek száma legkisebb 7243 Altonában és a legnagyobb 94.932 Berlinben volt, míg a múlt évben a felvételek száma Essenben volt a legkisebb és a legnagyobb 90.221 Berlinben. Berlinen kívül Charlottenburg-

ban 10.330-ról 11.262-re, Düsseldorfban 10.435-ről 10.522-re Essenben 7114-ről 8272-re, a Majna melletti Frankfurtban 30.533-ról 31.126-ra, Chemnitzben 7614-ről 7702-re és Hamburgban 73.195-ről 78.355-re emelkedett a betegfelvételek száma. Készen a háború folytán felvett nagyszámú katonai személyekben találja magyarázatát ez az emelkedés. Így 1914. évi augusztus végétől 1915. évi január elejéig a királyi Charitéban és a Rudolf-Virchow kórházban, Berlinben 13.035 katonai személy, ezek között 1939 nemi beteg, 8722 sebesült, továbbá 513 sebesült és egyúttal nemi beteg katona, Hamburg kórházaiban pedig 4957 katonai személy nyert elhelyezést.

Typhus-betegek 10 helyen vétettek fel nagyobb számban, mint tavaly, leginkább emelkedett Berlinben (134-ről 390-re), Düsseldorfban (16-ről 63-ra), a Majna melletti Frankfurtban (30-ről 124-re), Stettinben (49-ről 98-ra), Nürnbergben (11-ről 87-re) és Chemnitzben (9-ről 44-re).

A halálozások száma tekintetében, mint tavaly is, a szászországi Chemnitz vezetett, ahol az összes fölvevett betegek 11.7%-a halt meg és 10%-on felüli volt még az a halálozási arányszám, Berlinben (10.8) és Stettinben (10.6) is, amivel szemben a többi városokban az arányszám 5o/o és 10 % között váltakozik.

A tuberkulózis a hadseregekben. Egy békeidőből való tuberkulózis statisztika volt a kezünkben, amely azt mutatja, hogy a porosz hadseregben 1000 katona közül már csak 1.79 a tüdőgümőkörös katona, az angol hadseregben 2.5, Belgiumban 3.5% , Oroszországban 3.80/0 és Ausztria-Magyarországban 4.2 % a tüdőgümőkörös. Egy másik statisztika szerint – *Szterényi* József hivatkozott rá a képviselőház legutóbbi tárgyalásai során – Poroszországban békében minden 1000 katona közül 1.96, Angliában 3.16, Oroszországban 4.69 hordozza magában a tüdőgümőkört, s ez a Szterényi idézte német statisztikai szembeállítás a *mi* adatainkat nem tartalmazza. Ám ha nincs is megbízható statisztikánk arról, hogy a hadseregben milyen a tuberkulózis arányszáma, ismerjük, és a Szociálpolitikai Szemlében többször közöltük a *számokat*, amelyek a tuberkulózisnak a polgári lakosságunk körében elért – sajnálatos – sikereiről beszélnek. Ezeknek a számoknak a jelentőségét a nagy háború embervesztései erősen megnövelték, és ezek a számok most a jobb szociálpolitikának, a tömegek egészsége jobb védelmének szükségessége mellett agítálnak.

A tüdővész ellen való küzdelemben elsősorban a munkásbiztosításra vár nagy feladat, s a feladat teljesítése érdekében az *egész munkásbiztosító intézmény teljesítőképességét kell megnövelni*. E teljesítőképesség megnövelésének *eszközeit* főként a háború. után elmaradhatatlan *állami* hozzájárulásban, és a *biztosítottak körének* a 2400 koronát meghaladó keresetű alkalmazottakra való *kiterjesztésében* látjuk, akikben a szociális biztosítás a költségek szempontjából *kedvezőbb kockázatot jelentő emberanyagot nyerhet*.

Munkásbiztosítási krónika.

A magyar munkásbiztosítás önkormányzati szerveinek az 1913. évben választott közgyűlési kiküldötteknek, igazgatósági, felügyelő-bizottsági és választott bírósági tagoknak megbízatása a pénztári alapszabályok értelmében 1916. év folyamán lejár, s a pénztáraknál: az önkormányzati szerveket 'az 1916. év folyamán újból meg kellene választaniuk. A munkásbiztosító pénztárakat alkotó érdekeltségnek nagy része azonban ez idő szerint a harctereken és a frontok mögött teljesít katonai szolgálatot, s így a választásokban való részvételben akadályozva van: a háború tartama alatt megtartott választások útján megalakított önkormányzati szervek tehát nem volnának az egész érdekeltség képviselőitnek tekinthetők. Az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége ennél fogva december hó 14-iki határozatával arra kérte fel a Munkásbiztosítási Hivatalt, hogy az autonóm szervek megbízatását a normális rend visszatértéig hosszabítsa meg.

Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal ebben az ügyben a Munkásbiztosítási Közlöny január hó 6-iki számában közzétett 16.000 számú rendeletével a szükséges intézkedéseket megtette és az 1912. év folyamán megválasztott közgyűlési, igazgatósági, felügyelő-bizottsági és választott bírósági tagoknak megbízatását, – amennyiben azok érvénye az 1916. év folyamán lejárna, – az 1907: XIX. t.-c. 175. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezések alapján 1916. évi december hó 31-óig meghosszabbítja. A rendelet utasítja a pénztárakat, hogy az önkormányzati szervek újjáalakítása iránti intézkedéseket a Hivatal újabb rendelkezéséig ne foganatosítsák.

Betegellenőrzés a német üzemi betegsegélyzőkben. A Birodalmi Biztosítási Hivatal döntést hozott, mely szerint az üzemek betegsegélyző pénztáraiban a szükséges *beteg ellenőrök a munkaadó költségére* alkalmazandók. A közmunkaügyi miniszter ennek folytán a biztosítási főhivatalok főembereit már meg is kereste aziránt, hogy –amennyiben az szükséges – a pénztárak alapszabályainak megfelelő értelemben való megváltoztatására esetről-esetre legyenek figyelemmel.

A 81. §. a joggyakorlatban. Az Országos Pénztár elnöksége a Pick és Tóbiás vállalkozó cég jogi képviselőjének a nevezett vállalkozók ellen 17818 K 90 f. s. jár. iránt indított s folyamatban rendes perre vonatkozó egyezségi ajánlatát tárgyalta. A pénztár az alperes ellen azért indított pert, mert a gyulai békés-vármegyei kórház építkezésénél a 'sebészeti pavillon vasbeton-födémé beszakadt, és ez alkalommal 'a munkások közül többen üzemi balesetet szenvedtek, akik közül aztán sokan meghaltak, többen pedig súlyos, munkaképesség-csökkenéssel járó sérüléseket szenvedtek, melyekből kifolyólag az Országos Pénztár temetkezési segélyeket, ideiglenes járadékokat fizetett és már állandó évi járadékokat is fizet. Miután ezek a balesetek a hatósági óvórendsza-

bályoknak alperes részéről való be nem tartásából keletkeztek, az Országos Pénztár a *törvény 81. §-a alapján* indította a pert a nyújtott kártalanítások tökéértéke és a felmerült költségek erejéig. A perben a szegedi törvényszék 1. fokon P. 6007/1915. Ítéletével elutasította a pénztárt, a törvény 81. §-ának *oly magyarázatából* indulván ki, hogy a kártérítési kötelezettség jogalapjául *nem* a törvénynek valamely óvórendszabály alkalmazását parancsoló általános rendelkezése szolgál, hanem az szükséges, hogy a törvény alapján a hatóság, valamely ipari üzemben, bizonyos konkrét, az illető üzemre meghatározott óvórendszabály foganatosítását a baleset előtt rendelte légyen el, már pedig a konkrét esetben ez az eset, az ítélet szerint fenn nem forgott.

Mint pernyertes alperes tette a cég-, ügyvédje útján azt az ajánlatot, hogy 2000 korona végkielégítési összeget és perköltségeket hajlandó fizetni az ügy perenkívüli végleges elintézése esetén.

Az elnökség az egyezségi ajánlatot *neni* fogadta el, s érdekes elhatározását a következőkkel okolta meg: Az Országos Pénztár elnöksége azon az állásponton van, hogy az elsőfokú *bíróságnak a törvény 81. §-ára vonatkozó magyarázata nem helytálló*, másrészt pedig a perben szereplő büntető ítélettel igazolva van, hogy az építő cég a törvény által megkívánt óvórendszabályokat nem foganatosította. Ha a törvényszék beszerezte volna a pénztár felajánlotta bizonyítási anyagot, megtalálhatta volna a konkrét «üzemre», – jelen esetben a vasbeton-építkezésre – az illetékes hatóságok által előírt kötelező óvórendszabályokat, melyeket a városi tanács és a kereskedelmi miniszter a vasfödém-építkezésre elrendelt és megkövetelt.

Ezen okok folytán az elnökség bízik az ítéletnek az O. M. B. P. javára leendő megváltoztatásában, s a bíróságnak a 81. §. értelmezésében a pénztárelles irány felé hajló felfogását nem kívánja az egyes perek még nem teljesen kialakult stádiumában kötött kedvezőtlen egyezségekkal, amelyekre a későbbi perekben hivatkozás történhetnék, a gyakorlatban egészen pénztárellesessé fejleszteni.

Az ideiglenes tisztviselők véglegesítése tárgyában hozott határozatot több kerületi munkásbiztosító pénztár. E határozatok dolgában az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége a múlt hó 14-én tartott ülésben 33268/915. szám alatt így határozott, hogy mielőtt az ideiglenes tisztviselők véglegesítése tárgyában újból állást foglalna, felterjesztést intéz a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatalhoz, melyben a Munkásbiztosítási Hivatalt arra kéri, hogy a helyi szervek igazgatóságai által elfogadott szolgálati és fegyelmi szabályzatokat a legsürgősebben hagyja jóvá és az Országos Pénztár által készített szakvizsga-szabályzatot is fogadja el.

Felelős szerkesztő-kiadó: Dr. Kadosa Marcel.

Helyettes szerkesztő: Zádor Pál.